Egy angyallal több vigyáz ránk…

2007. október 3-án hosszú, súlyos betegség után elhunyt Jankovics Mária, az *Irka* grafikusa, Kárpátalja képzőművészetének jelentős alakja.

Ő álmodta meg az *Irka* arcát. Az ő kedves-huncut lurkóival, állataival találkoztatok valamennyi számban. Az ő felhői, virágai, fái mosolyogtak ránk 14 évig.

Ugye ezer rajz közül is megismeritek azt a nyuszit, egeret, azt a cicát, darazsat, katicabogarat vagy csigabigát, amit Marika néni rajzolt?

Ugye mindnyájan jól ismeritek az *Irká*ban lakó tündérhajú, csillagmosolyú, tulipán-kezű lányokat, fiúkat?

A grafikus elment, de rajzai velünk maradnak.

Őrizzétek meg Jankovics Mária emlékét, zárjátok szívetekbe csillagporból, napfényből és szeretetből szőtt rajzait, időnként lapozzátok fel a régi *Irká*kat, mártózzatok meg a jól ismert illusztrációkban… A kis herceg rókája óta tudjuk:

Jól csak a szívével lát az ember…

Bajor Endre

Miről álmodik a sündisznó

November elején, amikor komolyra fordul az idő, és a fagy megcsípi a füveket, a sündisznó aludni tér. Előbb megveti az ágyát, meghemperedik a sárga levelekben, és becipeli magának a dunyhát egy szúrós, tövises bokor tövébe. Neki ugyanis a tövisbokor a kedvenc növénye.

Itt aztán mocorog, pislog, végül összegömbölyödik, és álmodni kezd. Azt álmodja, hogy kint sétál a nyári ég alatt, tüskés bokrok lugasában, cserepes kaktuszok között. A sündisznó álmában nincsenek se kutyák, se rókák, ezért egyenes tartással, nyugodtan sétafikál a barátságos világban. A tüskés bokrokon szemrevaló, szép bogáncsok nőnek. Ugyanis a sünmalacok bogánccsal kedveskednek az idősebbeknek születésnapjukon vagy névnapjukon.

Álmában szelíd nyári estén sétál a sündisznó, és összetalálkozik a mérges viperával. A vipera dúl-fúl mérgében, rá is sziszeg a sündisznóra:

– Térj ki az utamból, vagy vége az életednek!

De a sündisznó bátran feleli:

– Nem térek ki, nem félek ám tőled!

Azzal verekedni kezdenek, és a kígyó alulmarad. Álmában ugyanis a sündisznó nagyon bátor, még a rókát is megropogtatná, ha élne egyáltalán róka a sündisznó álmában.

A csata után diadalmasan eltipeg az égig érő szilvafa alá, melyről percenként leesik egy-egy érett szilva, és a sündisznók odajárnak lakmározni meg táncolni. Két lábra állnak, összefogóznak, de vigyáznak, hogy meg ne döfjék egymást a tüskéikkel, aztán nekikezdenek forogni. Ropják a táncot, s ha elfáradtak, kínálgatni kezdik egymást: parancsoljon, édes bátyám, egy kis szilvát vegyen, komámasszony.

Így trécselnek, udvariaskodnak egymással, míg meg nem legyinti orrukat a hűvös esti szellő. Akkor véget vetnek a lakomának, és danolászva nekiindulnak a sötétségnek. Bátran és boldogan. Mert a sündisznó úgy álmodja, hogy semmitől sem kell ijedelmében összegömbölyödnie.

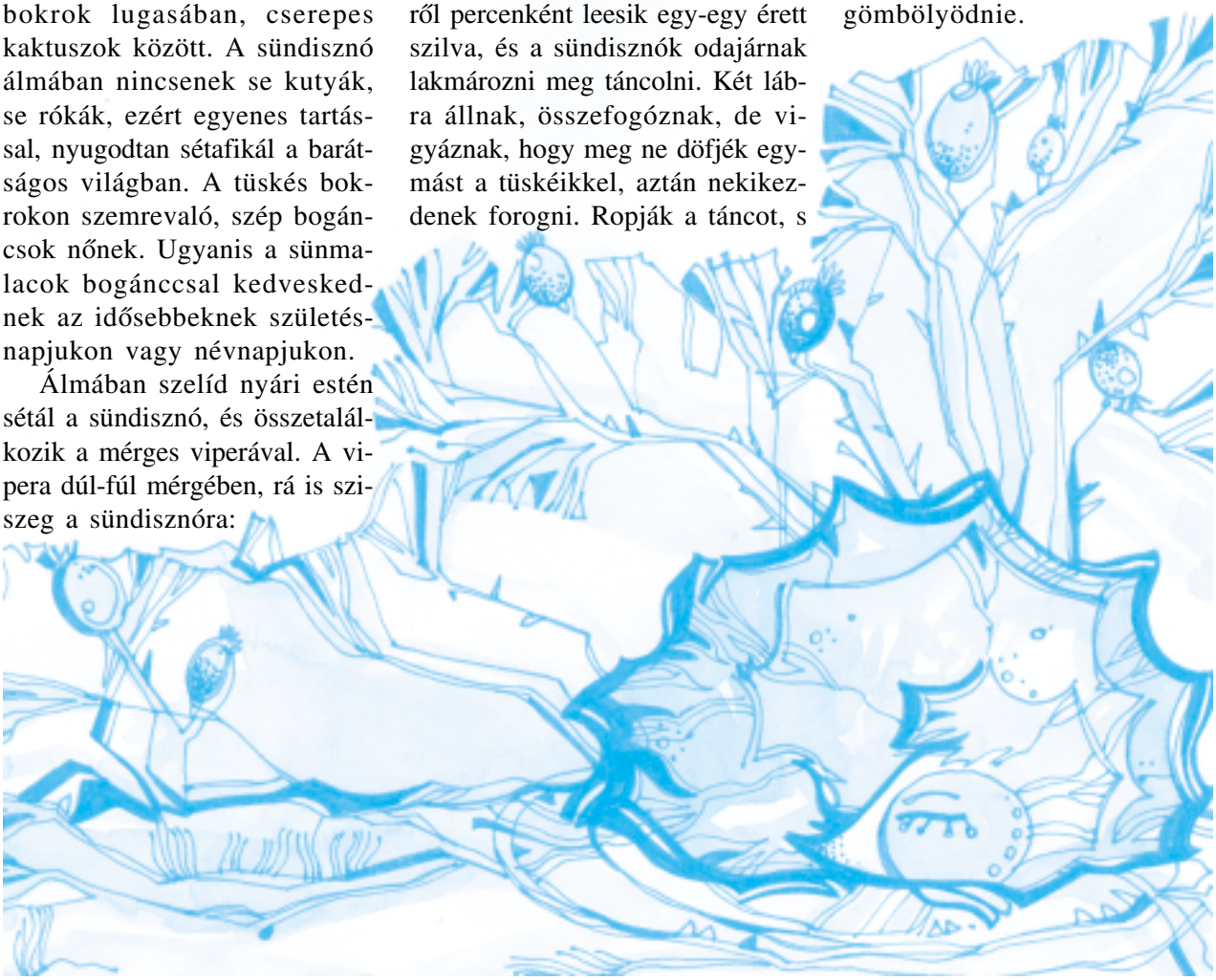

Fazekas László

Őz

Őzsuta sétál zöld ligetben,
hóra elé szénám kitettem,
szélfogót vontam a csutából,
ne szenvedjen a szél fogától.

Kényesen lépked karcsú lába,
besétál szívem udvarába,
ropog, topog selymes gyepére,
rájár gazdája tenyerére.

Dénes György

Makkszedők

Három legény három zsákkal
ballag a makkosba,
hulldogál az őszi levél,
sárga, rozsdabarna.

Hulldogál a makk is, koppan
csöpp neszekkel, lágyan,
mintha fáradt bogár cuppan
s fekszik a fűágyban.

Hízik a zsák meg a disznó,
lesz bőven szalonna,
három legény hazaindul
fütyülve, dalolva.

Juhász Gyula

Ősz

Opálos színei bágyadt ködében
Leszáll reám a kora alkonyat,
Kései tűzrózsák nyílnak a réten
S az égen a mély csöndesség fogad.
Nagy topolyafák gallya hullong gyéren
És sötétben hallgat a tó.
S a kolomp úgy méláz a lomha légben,
Mint altató.

Hűs szele húz át az ősznek a réten,
Fázik a lelkem, érzi a deret,
Keresnék valamit a messzeségben,
Kihunyt fényt, elnémult üzenetet…
Oly hirtelen borult az est fölébem
S az ősz oly gyorsan rámtalált,
Úgy állok itt a hervadó vidéken,
Mint a topolyafák.

Weinrauch Katalin

Őszi mulatság

Vidám nótára
gyújt, dalol,
gurgulázva nyel,
jót kortyol
– mulat a csatorna.
Mitől ez a nagy
vidámság?
Pufók felhők hor-
dó hasát
verte az ősz csapra.
Zúgó szél zenét
szolgáltat,
táncra kéri fel
a fákat,
hú-ju-ju-ju, juj, juj!
Szomorkodó ág
remegve
néz a tocsogó
vízre le,
s levélkönnye hull, hull.

Osvát Erzsébet

Csipkebokor új szoknyája

Új szoknyája
van a csipkebokornak.
Új szoknyáján
piros gyöngyök lobognak.
Tarka tollú
vendégmadár száll rája.
Tetszik neki
csipkebokor szoknyája.
Zöld mezőben
égőpiros kaláris.
Jó az íze,
tudja ezt a madár is.
Csivitelve
lakmározik belőle.
Piros is lett,
kárminpiros a csőre.

Kányádi Sándor

Októberi lakoma

Sárguló, ritkuló lombú fák,
üresen ásító fészkek.
A fák alatt egy kis legény
vidáman fütyörészget.

Almát tallózgat lomb között
lapító almát, körtét.
(Kár, hogy a dióágakat
a verők összetörték.)

Megrakja a zsebét, kebelét,
s kiül az őszi napra.
Mellette dióval tele
üldögél kalapja.

Követ keres, két jó követ,
föl sem kell állni érte.
Körülötte már ott csücsül
utcája kicsi népe.

Elkezdődik a lakoma.
A szomszédban lekvárt főznek.
Süt a nap, finom szilvaíz
Illata van az ősznek.

Áprily Lajos

Bogarak

Nemcsak növények – bogarak szerelmese is voltam valamikor. A menedékesen emelkedő gyári kertben tölgyfa volt. Becslésem szerint kétszáz éves is lehetett. A tölgyfán fejmagasságban nedv szivárgott, mintha ott feketén levedző sebe lett volna. Ha reggelenként odamentem a fához, láttam: szarvasbogarak szürcsölik a fa fekete levét. „Szarvastehénkék és szarvasbikák” – így neveztük őket. Néha olyan csodanagyságú példányok akadtak a hímek között, amilyeket azóta sem láttam. „Ne kínozzátok azt a bogarat” – szólt ránk anyánk, ha valamelyik szomszéd fiúval játszogatva, doboz elé fogtuk „cérna-istránggal” a bikát, s apró kavicsokat vagy homokot szállíttattunk vele.

Ezek közel voltak hozzám, csak a tölgyfáig kellett mennem. De volt olyan bogár, amelyért messzebb kellett vándorolni: fel a Csere-erdőig. Ott hőscincéreket fogtunk a cserefákon. Az volt a szerencsésebb fiú, aki hosszabb csápú hőscincért fogott. Megfogtuk a cincért két ujjal, s hallgattuk síró cincogását. „Cinceg” – mondta ilyenkor egy kisfiú barátom. Valutája volt a hőscincérnek, el lehetett cserélni más, értékes bogárral. Például alpesi cincérrel, orrszarvúval. Az alpesi cincérben – fekete és kék sávjaiban – különösen tudtam gyönyörködni. A neve is úgy hangzott, mintha valami ritkát és különöset jelentene. Ilyeneket a falu felső végén, a fűrészmalmok körül lehetett találni, ahol mindig érezni lehetett a suhogó víz és a frissen fűrészelt deszkák szagát. Napfényes bükkfa-rönkökön sütkéreztek. A fénylő zömök orrszarvúnak pedig a magas fűrészporhalmokban volt a tanyája, oda fúrta be magát. De egyszer fenn a fenyvesben, egy korhadt rönk szétbontása közben más, izgatóan érdekes, rendkívül eleven bogarat is találtam, amelynek csak a hírét hallottam addig: két aranyos bábrablót. Aranyos bábrabló – mondogattam magamban, s olyan boldognak éreztem magam, mint aki aranykincset talált. S volt egy szerencsés estém: utcai játékaink közben leütöttem kalapommal egy rejtélyes, nagy testű bogarat a levegőben; magasabb osztályba járó tudós barátom reggel meghatározta: csapó cserebogár. Pettyegetett testéről ismerte meg.

A kisvárosban, melynek nemsokára kosztosdiákja lettem, a messzeségbe futó sínek csalogattak bogarászni. A napos töltésen és megmelegedett síneken szívesen sütkéreztek a bogarak, különösen az ormányosfélék. De egy-egy zöldarany szárnyú cicindela is felrepült előttünk s csalogatott maga után, míg el nem fogtuk a kalapunkkal vagy a zöld hálóval.

A zöld hálónak azonban nem itt volt nagyobb szerepe, hanem a hosszú tónál, mely a töltést kísérő fűz- és nyárfasor alatt csillogott. Nem is a víz színére fel-felbukkanó hátonúszó vagy csíkbogár, nem is a tarajos gőték vagy békaporontyok csábítottak, hanem a tó legnemesebb és legszebb bogara: a nagy fekete csibor. Azt olyan diadalmas érzéssel vittük haza, mint falunk erdejéből a hőscincéreket vagy a fűrészmalmok tájáról az orrszarvú bogarat.

Ki gondolt volna közülünk arra, hogy a bogarak kártékonyak tudnak lenni? Mi csak gyönyörködtünk bennük. A májusi cserebogárnak is örültünk, ha az elsők burrogását meghallottuk a harmatosodni kezdő esti levegőben. Már a Petőfi-versből is jó ismerősünk volt, – hogy lehetne kártékony a dajkadal bogara, az a „cserebogár, sárga cserebogár”? S hogy szaladtunk a rétek fölött alacsonyan repülő, kisebb cserebogárra emlékeztető kedves sárga bogár után, melyet egyik városomban szentgyörgybogárnak hívtak, nyilván azért, mert Szent György napja táján jelentkezett a növekedő, langyosodó tavaszban.

De jöttek az érettebb évek, s természetjárásaim kiábrándítottak a sárga cserebogárból. Tölgyerdőket láttam, melyeknek nem volt egyetlen zöld

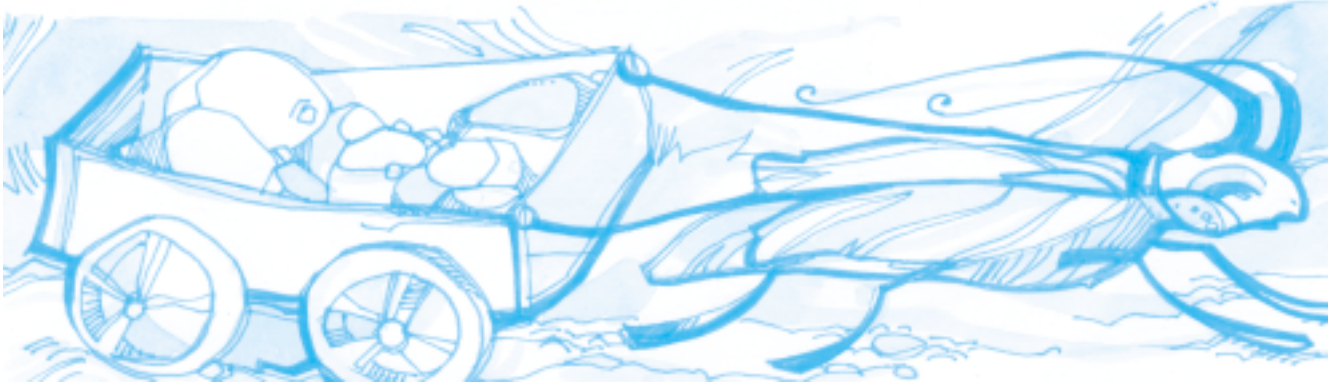

ága, álltak a tavaszban megkopasztva, gyászosan, kalap mellé való szép karéjú leveleik eltűntek, árnyékot nem adtak, szellő nem suttogott bennük, madárfészek nem rejtőzhetett. Csak a leégett fenyőerdő volt ennél szomorúbb látvány.

Aztán évek múlva megismerkedtem egy bogárral, melyet addig sohasem láttam. Kertünkben lyukak jelentek meg a földben, nemcsak a konyhakerti részben, hanem a virágosban s fenn a gyümölcsösben is. A lyukakban bogarak laktak, ganajtúróra emlékeztető, de annál erősebb, zömök fekete bogarak. Olyanok voltak, mint egy kis tank. Kiderült, hogy csak némely vidéken bukkannak fel tavasszal, nagyfejű csajkó a nevük.

Néhány nap múlva jobban megismerkedtünk velük. Virágpalántákat ültettünk a kerti utat szegélyező hosszú ágyásba, talán éppen tagethest. Öntözni akarom reggel – hát a palántáknak csak a csonkja maradt. Meglestük a tetteseket: csajkó barátaink csípték le erős harapófogóikkal. Újakat ültettünk, de azok is úgy jártak. Erre kitört a harc a ház népe és a csajkók fekete serege között. Irtani kezdtük. Egyik kis fiúunokám különösen vitézkedett a csajkóirtásban. Nyakon csípte őket s bejelentette: Most aztán viszem a keménységre. A kőlépcső volt a „keménység”, mert puha földön nem lehetett eltaposni őket. Magam is haraggal fordultam a virágpusztító bogár ellen.

Ez a harag csak akkor enyhült valamennyire, mikor megtudtam, hogy miért vagdossa le a csajkó erős szerszámával a gyenge növényeket. Galacsinba gyúrja s elhelyezi földbe fúrt tanyáján a csajkóivadékok táplálására. Mint annyiszor, most is meg kellett éreznem a természetnek azt az ösztönökbe oltott hatalmas erejét, mellyel teremtményeinek életéről gondoskodik.

Csukás István

Őszi tücsök hegedül

Őszi tücsök hegedül,
cirr, cirr,
száll a réten át.
Őszi tücsök egyedül
hegedül,
keresne meleg szobát.

Hűvösek a reggelek,
cirr, cirr…
deret szór az ég.
Vadlúd, gólya elmentek,
nem szól a kelep
rég.

Virláglakó tündérek,
cirr, cirr…
nem táncolnak már.
Patakra se hajolnak,
holdfényben sem dalolnak,
elröpült a nyár!

Gombához dönti hátát,
cirr, cirr,
hegedülget a tücsök,
felszedték a szamócát,
csak hallgatja e nótát
a tors, az ág, a nád,
a bürök.

Jó volt, míg a búza közt,
cirr, cirr,
ugrándozott a tücsök,
csúfolta az egeret
meg a sánta verebet,
varjút, mókust, gyereket…
Jó volt, míg a búza közt
ugrándozott a tücsök!

Szól a tücsök-hegedű:
cirr, cirr,
száll a réten át.
Őszi tücsök egyedül
hegedül,
keresne meleg szobát.

Szalai Borbála

Jánosbogár

Van egy bogár –
csodabogár:
éjjel-nappal
lámpással jár.

Esténként a
rétre ballag,
vidám tücsök-
zenét hallgat.

Ha véget ér
a muzsika,
tücsök úrral
indul haza.

Elkíséri
otthonáig –
ösvényeken
ő világít…
mert hát ő a
jánosbogár,
aki mindig
lámpással jár…

„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”
(Tamási Áron)

Ugye szeretitek a helyet, ahol éltek, ahol nemcsak a barátaitokat, de a környék kutyáit, cicáit is nevükön szólítjátok, minden fát, bokrot ismertek, tudjátok, hol fészkel a cinke, a szarka, s azt is, hol lehet ősszel a legszebb gesztenyékre találni… Ismeritek az utcák, a terek, a legkisebb dűlők neveit, meg tudjátok mutatni, hol volt dédapa szőlője…

A szülőföld szeretetéről sok szép verset olvastatok már, talán ti is megpróbáltátok versbe foglalni ezt az érzést.

Az alábbiakban kárpátaljai költők „játszanak” szülőföldünk helyneveivel, mosolygós arcát mutatják meg játékos anyanyelvünknek. Próbáljatok meg ti is helyneves rigmusokat alkotni.

Szalai Borbála

Helységneves rigmusok

Kisberezna,
Nagyberezna…
mire való
a gerezna?*

Abból lesz a
prémgallér,
Nagy hidegben
kincset ér.

Kisberezna,
Nagyberezna,
jól jön télen
a gerezna!*

**gerezna* – szőrmének is kikészíthető lenyúzott prémes állatbőr.

Tudod, miről
híres Bátyú?
Egyéb sincsen
ott, csak kátyú.

Tisza mellett épült Újlak…
Udvarain modern ólak.

Ha elindulsz,
térkép nélkül
megtalálod Perecsenyt…

Viszont ott még
lámpással sem
találhatnál szerecsent…

Uzsok, Sóslak,
Fenyvesvölgy,
nem nő ott
se bükk, se tölgy.

Van Verecke,
van Kerecke –
s egyikben sem
sül perecke.

Ha Ungvárról
Munkácsra mégy –
félúton van Szerednye.

Azt ajánlom,
ott álljon meg,
aki jó bort szeretne.

A minap én Csapon jártam,
az ottani papot vártam.
Várakoztam jó sokáig,
kicsi híján napnyugtáig…
Ám türelmem elfogyott –
otthagytam csapot, papot…

Csak egy ugrás ide Szürte,
hol a tejet Szerén szűrte.

Ismerkedtem
a faluval,
Goronddal…

Három legény
megkergetett
doronggal…

Keresd fel Onokócot!
Ott gyártják a kenderkócot…

Kiruccantunk
Szlatinára.
Lementünk a
sóbányába.

Sós lett rajtunk
gatya, ing –

lett belőlünk
sós hering…

Kincses István

Vendégcsalogató

Gyere hozzánk
Ungba
fürödni az
Ungba.
Elmegyünk
Beregbe
sétálni a
berekbe.
Onnan tovább
Ugocsába –
nagyot ugrunk
a tócsába!

Szepesi Attila*

Beregszász

Vérke-parti város, Beregszász.
Itt voltam valaha mitugrász,
csavargó kölyök, éhenkórász.
Csak később lettem báva firkász.

Szepesi Attila*

Soroló

Kuklya, Aranylyuk, Akasztó-sor, Bábotka, Kiserdő
Szernye-mocsár, Csigazúg, Rák-kerítő, Bikarét,
Kígyós, Gut, Balazsér, Bocskor, Salhó, Basavíz, Som –
éjbe-fakult nevetek zúgja az alkonyi szél.

** Szepesi Attila gyermekkora első éveit Beregszászon töltötte.*

Weinrauch Katalin

Hazanéző

Tiszán innen BADALÓ,
hírlik, gyors ott, vad a ló.

Egyet ugrik: HALÁBOR,
bőven akad hal és bor.

Ha megszalad: CSETFALVA,
csettint a zabot falva.

Tisza, Borzsa öleli
MEZŐVÁRIT, jaj neki!

BORZSAVÁN a híd alatt
tündérrózsát aratnak.

GECSE, CSOMA, MACSOLA,
„cs” betűknek nincs híja.

Hegyaljában NAGYMUZSALY,
ott készül a jó guzsaly.

Közelében van BENE,
sok jó embert lelsz benne.

Sáros falu OROSZI,
ezért SÁROSOROSZI.

Nagyhegy mögött van KÍGYÓS,
neve int: légy óvatos.

Dombok ölén NAGYBEREG,
körben erdő és berek.

Nyújtózkodik JÁNOSI,
nem mindenki városi.

Tőszomszédja BALAZSÉR,
minden ajtón vaszsanér.

GÁTON túl, erdők közt GUT,
szól a német: szép, sőt „gut”.

Közel lenne RAFAJNA,
ha a lábam nem fájna.

DÉDA hegye homokos,
egy ugrásra HOMOKHOZ.

NAGYBÉGÁNY és KISBÉGÁNY,
Ahmed bégnek jutna lány!

Odébb esik BEREGSOM,
ott is fanyar ám a som.

ZÁPSZONY mellett fürdő van,
záptojást főznek ottan.

Mezőváros volt KASZONY,
emlékszik még lány, asszony.

Egy kisliba BÓTRÁGYON
vízbe esett a nyáron.

Sínek közt leled BÁTYÚT,
csak kerüld ki a kátyút.

Hol van PAPI, tudod-e?
HETYEN mellett – nincs messze.

ASZTÉLY itt, ott HARANGLÁB –
országhatár, nincs tovább.

Adni jobb vagy kapni?

Aki könyörül a nincstelenen, az Úrnak ad kölcsön, mert ő megtéríti jótéteményét.
Példd. 19,17

– Szervusz, Tücsök! De jó, hogy látlak! Maradt még abból a finom mentaszörpből, amiből egyszer nálad ittam?

– A szörpből? Úgy érted, a mentából készült szörpből? Nem is emlékszem pontosan… talán… valamennyi maradt. De nem sok, csak egy leheletnyi. Tyű, nem is tudom, hová raktam. És az sem biztos, hogy jó még.

– Ejnye, Tücsök! Ha nem ismernélek, azt gondolnám, hogy sajnálod tőlem azt a kis szörpöt.

– Még hogy én sajnálom! Hogyan sajnálnék én tőled bármit is? Csak arról van szó, hogy…

– Félsz, hogy elfogy, neked meg nem marad. Pedig adni jó dolog, és néha nagyon hasznos. Soha nem tudhatod, honnan köszön vissza a jószívűséged.

* * *

Csuda érdekes a Pitypangosréten játszani az év minden szakában, de az ősz különösen sok vidámságot hoz a rétlakók életébe. Ahogy változnak a színek, ahogy sorra halnak el a növények, úgy válik egyre nehezebbé a rejtőzködés, az észrevétlen lopózás, játszótársak felkutatása. S talán éppen ettől olyan élvezetes minden móka. Mintha maga a természet is azt susogná: „Nosza, játsszunk még egy nagyot a téli szunyókálás előtt!”

Nem csoda hát, hogy Bozontosék legkisebb csemetéje és a Búzaföldi família fürge fiacskája egészen belefeledkezett a hancúrozásba. Hogyan is lehetne állandóan az eget fürkészni zsámbékugrálás közben?! És ugyan ki gondolná a szikrázó napsütésben, hogy az esti szellő lógó orrú szürke fellegeket terel a fátyolfelhők helyére? Még azt sem vették észre a nyúlifjoncok, hogy eltűntek az árnyak, s hogy jóval hűvösebben cirógatja bundájukat a szél.

– Csöpp! – mondta egy vízcsepp, majd végigszaladt Gyengya orrocskáján.

– Csipp! – mondta egy másik, amely Linka bundáján vetett gyors bukfenceket.

Esőben futkározni, sárban cuppogni majdnem olyan jó móka, mint zsámbékon ugrálni nyáron, amikor a tikkasztó meleg után felfrissülés az égből hulló vízáradat. Ősz végén azonban mindezt egy garantált szobafogság követi, tüsszögéssel, gyógyfüvekkel, unalmas és magányos kuckón fekvéssel.

– Jó neked, Gyengya, te itt laksz a közelben! Én mire elérem a rét szélét, rongyosra mossa az eső a bundámat. Pedig anya figyelmeztetett reggel, hogy útközben keressek egy nagy laputt. Ő mindig megérzi, ha eső közeleg. Már előre hallom, mit kapok majd tőle: „Ugye, megmondtam…!” Ki tudja, hol találok most egy jókora levelet itt a rét kellős közepén?

– El ne kezdj már sírni, te buta! Még jobban elázol, ha te magad is szaporítod a vízcseppeket a könnyeiddel. Hiszen mindjárt odaérünk a házunkig, és akkor visszaadom neked azt az ernyőt, amit egyszer kölcsönadtál. Hát már elfelejtetted, hogy nálam van?

– Ernyőt? – kerekedett ki Linka szeme. – Miféle ernyőről beszélsz?

– Igazából nem is ernyő, csak egy fakéregedény, de ha megfordítod, éppen beillik ernyőnek. Tudod, abban hoztál rágcsálnivalót nekem, amikor kificamodott a bokám. Már régen vissza akartam adni, csak mindig kiment a fejemből. Látod, most kapóra jön a feledékenységem.

Mire az esőcseppek belejöttek szédítő táncukba, Linka már

ÚTRAVALÓ

réges-rég a fakéreg alatt ugrándozott. S nemhogy a betegség nem érte utol, még dicséretet is kapott édesanyjától, amiért most az egyszer szófogadó módon megelőzte a bajt.

– Szegény kéreg, alaposan megviselte a zápor – mondta Linka édesanyja, – de milyen jóságos az isteni gondviselés, hogy rátaláltál.

Linka sokatmondóan bólogatott. Valóban, milyen jóságos a gondviselés: kétszer is öröm származhat egy kedves ajándékból.

* * *

– Úgy is lehet adni, hogy magamnak teszek jót vele? Szóval ezért mondják, hogy jobb adni…

– Dehogy ezért! Adni azért jó, mert örömet szerzel vele másoknak, és hasznosnak lenni mindig felemelő érzés. Másrészt az is nagy áldás, ha nem neked van szükséged segítségre. De látod, milyen huncut a Teremtő? Néha bukfencet vetnek a jó tetteink, és visszafordulnak értünk. Az önzetlen segítség mindenképpen megtermi a maga gyümölcsét.

– Hopp, eszembe jutott, hová tettem a szörpöt! Kérsz még belőle?

Olasz Tímea

Bibliai ábécé

Eutikhosz. „Egy Eutikhosz nevű ifjú pedig, aki az ablakban ült, mély álomba merült, mivel Pál sokáig prédikált.” Vajon azért aludt-e el, mert nem értette, amit Pál mondott, vagy azért, mert fülledt volt a levegő abban a felső szobában, amelyben összegyűltek a troászi hívek, mindenesetre elmúlt már éjfél, s ez az ifjú fáradt volt. Álmában kifordult az ablakon és három emeletnyi magasságból esett le, úgyhogy holtan szedték fel. De Pál a karjába vette, és ismét életre keltette, majd folytatta az igehirdetést. Eutikhosz – görög név, jelentése: szerencsés.

Evangélista. Az evangélium, azaz a jó hír hirdetője. Úgy látszik, hogy az őskeresztény gyülekezetben különbséget tettek az *evangélista* és az *apostol* között. A szó jelentése később a négy evangélium íróinak megjelölésére ment át.

Evangélium. Az evangélium görög szó és *jó hírt, örömhírt* jelent. Az evangéliumok örömhíre az, hogy Jézus Krisztus az Isten fia. Ez a szó hetvenötször fordul elő az Újszövetségben. A négy evangélium (Máté, Márk, Lukács és János evangéliuma) többé-kevésbé egybehangzó, egyes részletekben eltérő, illetve más és más mozzanatokat kiemelő beszámoló Jézus Krisztus születéséről, életéről, tanításairól és csodatételeiről, valamint kereszthaláláról és feltámadásáról. A legkorábbi elbeszélés valószínűleg Márké, az ő rövid előadását egészítette ki részben saját emlékezésből, részben más szemtanúk tudósításaiból Máté és Lukács. János sokkal később írta le a saját emlékezéseit, s könyvében több a tanító és elmélkedő elem. A négy evangélium együtt fest teljes és igaz képet Jézusról, mint a megígért Messiásról, Isten fiáról, a mi Megváltónkról.

Ezékiás. „Azt tette, amit helyesnek tart az Úr” – így emlékezik meg az Írás Júda egyik legjobb királyáról. Huszonöt éves volt, amikor uralkodni kezdett, s ötvennégy éves korában halt meg Kr. e. 687-ben. Felújította Izrael ősi ünnepeit, valóban méltó istentiszteleti hellyé tette a jeruzsálemi templomot, megszüntette az áldozó halmokat és összezúzta a nagy rézkígyót, amelyet Mózes emeltetett fel a szabadítás emlékeztetőjéül a pusztai vándorlás idején, de amelyet a zsidók ekkor már bálványként kezdtek imádni. Megerősítette Jeruzsálem falait és vizet vezetett be a városba. Az ő uralkodása idején fenyegette Szanhérib, Asszíria királya ostrommal Jeruzsálemet, de Ezékiás imádságára az Úr dögvészt támasztott az asszír táborban, úgyhogy Szanhéribnek vissza kellett térnie hazájába, s Ézsaiás próféta jövendölése szerint otthon ölték meg a fiai. Súlyos betegségéből is meggyógyította az Úr Ezékiást, de amikor a babilóniai követekkel kezdett egyezkedni, megüzente neki Ézsaiással, hogy utódai babiloni szolgaságba kerülnek, s Babilonba kerül mindaz a kincs, amit ő oly büszkén mutatott meg a babilóniai követeknek.

Ezékiel. Ezékiel próféta neve ezt jelenti: „Isten megerősít”. Kr. e. 597-ben sokakkal együtt őt is elhurcolták a babiloni fogságba. Jó családból származó, 25 éves fiatal pap volt ekkor, aki a fogságban az „őrálló” felelősségével erősítette a zsidókat és készítette fel őket az istentől kapott üzenettel a jövendőre. Istenre hagyatkozva kell élniök – mondta –, mert az Úr majd egy nap összegyűjti és megeleveníti szétszóródott népét és helyreállítja népe dicsőségét. Izrael népének ez a hűséges őrállója a fogságban halt meg, valószínűleg Kr. e. 570-ben.

Éden kertje. „Ültetett az úr Isten egy kertet Édenben, keleten, és ott helyezte el az embert.” Ez a csodaszép, rendezett és virágzó kert igazán megfelelő lakóhely volt az első ember, Ádám és felesége, Éva számára. Ádám és Éva boldog ártatlanságban élt, amíg Istennek engedelmeskedett, amíg be nem költözött a bűn a szívükbe, és meg nem rontotta Istenhez fűződő viszonyukat. De megkísértette őket a kígyó, engedetlenek lettek Isten parancsával szemben, ezért el kellett hagyniok ezt a szép kertet, ahol boldog közösségben éltek Istennel. Fáradságos munka, szenvedés és boldogtalanság lett az osztályrészük, de Isten ekkor sem hagyta el őket. Gondviselő kegyelme tovább is körülvette életüket, s a kígyót (Sátánt) sújtó ítéletében elhangzott már a Megváltó ígérete is: „Ő a fejedet tapossa, te meg a sarkát mardosod.”

A kígyó megkísérti Évát az Éden kertjében

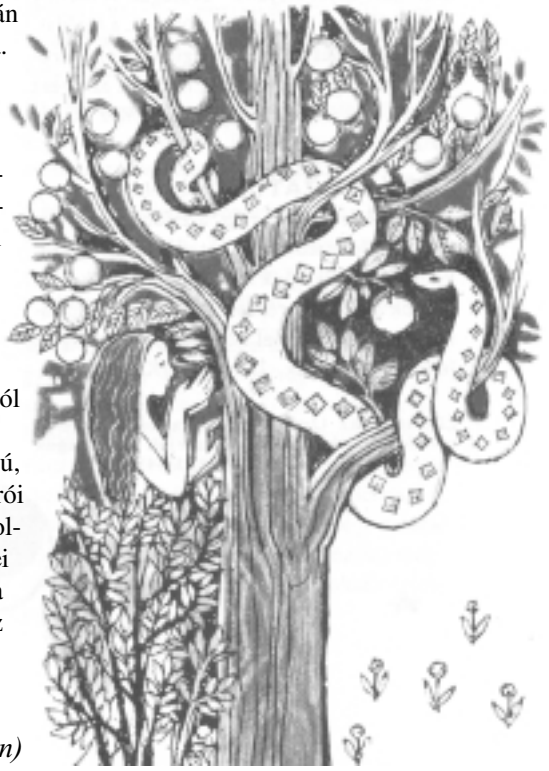

Éfá. Gabonamérésre használt űrmérték (véka) – 36,9 liter.

Éfód. A zsidó papi ruházat felső része. A papoké egyszerű vászonból készült, a főpapé arany, kék és bíbor színű hímzéssel volt díszítve.

Ég, menny. „Vétkeztem az ég ellen” – így kiáltott fel a tékozló fiú, amikor hazatért az apai házhoz. Bűnét Isten ellen követte el, de a Biblia írói az *ég* vagy *menny* szóval, mint Isten lakóhelyével, magára Istenre gondoltak. „Isten országa” és a „mennyek országa” ugyanazt jelenti, a mi „mennyei Atyánk” országát. A menny magában foglalja az eget, a Napot, a Holdat, a csillagokat, az egész világűrt. Isten ígérete szerint egy nap eltűnik majd ez az egész világ, s lesz „új ég és új föld”.

(Cecil Northcott Bibliai lexikon gyerekeknek című könyve alapján)

Majtényi Erik

Hűvös őszi eső

Hűvös őszi eső,
se vége, se hossza,
a fázós bokrokat
mossa, egyre mossa.
Mossa a pázsitot,
az ösvényt, a fákat,
utcákat, tereket
s külön minden házat.

Csüng az eső ezer
vékony cérnaszála,
nincsen az az olló,
amelyik elvágja.
Neki-nekilendül
vadul záporozva –
hűvös őszi eső,
se vége, se hossza.

Dénes György

Színek

Kék,
kék,
kék,
szappanbuborék,
piros-
sárga
cukorspárga,
sötét-
barna
macska farka,
csíkos
szürke
disznócsürhe,
zöld,
zöld,
zöld,
virágnyitó föld,
fehér,
fehér
novemberi dér.

Szilágyi Domokos

Október

Ősz szele zümmög,
aluszik a nyár már,
aluhatnál, falevél,
hogyha leszállnál.

Aluhatsz, falevél,
betakar a tél,
reggel a kacagás
az egekig ér.

Tadeusz Różewicz

Borostyánmadár

Az ősz
áttetsző
borostyánmadár,
aranycseppet visz ágról ágra.

Az ősz
tündöklő
tűz rubinmadár,
vércseppet hordoz
ágról ágra.

Az ősz
egy haldokló
lazurmadár,
cseppen az eső
ágról ágra.

Sebők Éva fordítása

Szepesi Attila

Ürge

Ürge ül a fenekén
az őszi rét közepén.
Jobbra-balra nézeget,
szimatolja a szelet.

Kóstolgatja a szelet,
érzi benne a telet:
zúzos-havas évszakot,
száraz kórón jégcsapot.

Victor Hugo

Alkonyra hajlik már az évszak

Alkonyra hajlik már az évszak,
nő a homály, fogy a derű,
a dombra hűvös szárnyú szél csap,
fél a madár, fázik a fű.

Augusztus küzd az őszi haddal;
nem ringat jégmadárt a hab,
egy percet elveszít a nappal,
és egy sugárt a pirkadat.

Némán tapad a mennyezetre
a légy, mint akit csapda zár,
s mint földre hullott hópehelyke,
apránként olvad szét a nyár.

Nemes Nagy Ágnes fordítása

Olvastad már?

Ugye Te is hallottad már, amikor a felnőttek – sóhajtva, legyintve, ki pedig felháborodva – azt mondják: A mai gyerekek nem olvasnak, csak a képernyőt bámulják…

Mi másként gondoljuk. Hiszünk abban, hogy Ti is szeretitek a könyvet. Ebben a rovatunkban egy-egy közkedvelt ifjúsági regényből vagy meseregényből mutatunk be egy szemelvényt. Azok számára, akik még nem olvasták: kedvcsinálóul, azoknak pedig, akik már kétszer vagy háromszor is: az emlékek felidézéséül.

Mikszáth Kálmán

A két koldusdiák

(Részletek)

A néninek magának is két fia volt valamikor, Pista volt az egyik, s Lacinak hítták a fiatalabbikat. Az úristen azonban megszerette, magához szólította egymás után mind a kettőt. Pedig iszen eleget szerette azokat Dobosné asszonyom is, s amint kivitték a másiknak a koporsóját is az udvarból, a derék asszony maga is beteg lett, hagymázba[1] esett, s ha nincs ott kéznél a felcser, tudós Sopronius Gábor uram, bizony-bizony utánament volna azoknak a szegény fiúknak.

De így is, mikor felgyógyult, szörnyen fájt a szíve miattok; mikor a sok idegen diákon végigtekintett, mindig kiestek a könnyűk szúrós hamuszín szemeiből: „Istenem, istenem, egyik sem az enyim.” Annyian valának, és mégis üres volt az udvar, hiába szaporította meg a számukat hétről tízre, mégiscsak ki volt halva az udvar, és megdöbbentette a csendje, elszorította a szívét, mégiscsak hiányzott mindenünnen az a kettő.

Hej, mikor még a „Pista”, „Laci” nevek hangzottak az udvaron!...

Egy jó gondolata támadt erre a néninek, hogy hátha két olyan szegény diákot vennének magukhoz, akiért nem fizetnek kosztdíjt, aztán ő azt hihetné róluk, egy kis fantáziával, hogy ezek az ő fiai, „mert látod, fiam – mondta Dobos bácsinak –, az a fizetés rontja a dolgot.” Legalább az illúziót bizonyosan az tette tönkre.

Lakott ebben az időben a Nyírben egy Krucsay nevű hatalmas, gazdag úr, akinek pallosjoga is volt, s arról lett nevezetes, hogy a tulajdon feleségét lenyakaztatta, mert kegyetlen szívű, gonosz indulatú ember vala.

Dobos néni Krucsaytól szokta vásárolni a portékát. Annak nagy erdei voltak Ungban, Beregben, ezerszámra makkolt ott a sertés.

Egyszer éppen abban az időben, mikor Dobosné is nála volt, úgy megverte egyik jobbágyát, hogy másnap belehalt a kegyetlen botütésekbe.

Nem valami nagy és szokatlan dolog volt ez akkor! A vármegye nem hogy szemet hunyt rá, de ki sem merte soha nyitni, s újságlapok ki nem kürtölték világgá, mert nem is voltak. Kár is lenne piszkálni, hiszen hálistennek ingyen terem a paraszt Magyarországon, éppúgy, mint a mogyorófapálca. – Egészen rendén van, hogy egyik a másikat pusztítja, a paraszt lenyesi a mogyorófapálcát, a mogyorófapálca lenyesi a parasztot.

Említeni méltó is csak azért, mert a halálra pofozott jobbágynak, név szerint Veres Jánosnak két suhanc fia volt, akik a halottat nagyon megsiratták, s a temetés után bekéredzkedtek a kastélyba.

Dobos néni bent alkudozott a sertésekre Krucsayval, mikor a huszár jelenteni jött, hogy két parasztfiú, amolyan tizenkét-tizenhárom éves forma, kíván bejönni az úr elé mindenáron.

– Akkora tacskók? Nincsen most karácsony, hogy a Betlehemet hoznák. No, mindegy, ereszd be.

Két hirtelenszőke fiúcska lépett be, az egyiknek, a nagyobbiknak, veres volt a szeme a sírástól, a másiké tisztán, nyugodtan kéklett.

– Kik vagytok, kis emberkék? – kérdé Krucsay.

– Mi a Veres fiúk vagyunk – felelte a nagyobbik.

– Látom a hajatokról. No, mit akartok?

Ekkor a kisebbik fiú egészen közel lépett a rettenetes, zord külsejű Krucsayhoz, és azt mondta:

– Eljöttünk hozzád, nagy úr, mert te botoztattad halálra az apánkat.

– Nos? – szólt Krucsay félvállról, nevetve. – Azt akarjátok, hogy feltámasszam?

Most a nagyobbik fiú szólalt fel:

– Azt akarjuk neked mondani, hogy vigyázz magadra! Vigyázz magadra!

A gyermek fölemelte a mutatóujját, és megfenyegette a „Nyírség királyát”.

A gyermek hangja úgy csilingelt, mint a temetésen a csengettyű, s fenyegető ujjának árnyéka egy reszkető késpengét ábrázolt a falon.

A kegyetlen Krucsay, aki nem félt ujjat húzni a vármegyével, aki szemébe

nézett nemegyszer a halálnak (ösmerte jól, maga is hítta sokszor), aki a palatinussal[2] is akárhányszor kikötött, az a hatalmas Krucsay összerezzent a gyermek fenyegető ujjától.

– Ejnye, akasztófáravaló kölykei. Átkozott medvebocsok – kiáltá, s megdidergett tagjaiban –, még ti fenyegetni mertek, nézze meg az ember! Ím lássa kegyelmed, Dobosné asszonyom, milyenek a parasztnak a palántái is! Hej, Mátyás, Mátyás – rivallt rá a huszárra –, kergesse ki azt a két porontyot innen! Ki a faluból, a határból, az összes területemről, pusztuljon a magja is az ilyennek. Most pedig mondja meg kegyelmed a legutolsó árát, amit az ártányokért adhat, mert nagyon fel vagyok indulva.

Dobos néni maga is meg volt indulva, bizisten, még könnyek is fénylettek a szemeiben, nem sokat alkudozott hát a nagy úrral, megadta a kívánt árt, s még aznap hazautazott a debreceni fuvarossal, Bujdosó Dániellel, aki Nyíregyházán innen minden egyes kastélyról és kúriáról, minden egyes majorságról tudta, hogy kié, milyen a gazdája, s milyen a gazdának a felesége; hány gyerek van a háznál, s kinek mennyi jussa lesz a jövendőben

De akárhogy szórakoztatta is útközben, a derék asszonyság fejéből ki nem ment a két parasztfiúcska sorsa. Mi lesz azokból? Kikergették őket a rideg világba. Most valahol az országúton bolyongnak sírva. Ki bont nekik ágyat éjszakára?

Amerre ment a falvakban, mindenütt füstölögtek a házak. Az emberek sütnek, főznek ott bent. De vajon főznek-e valahol annak a két szegény gyereknek?

S addig-addig rajzolta őket maga elé a képzelete, amint fáradtan, tikkadtan lecsüggesztett fejjel az országúton mendegélnek, hogy egyszer csak, midőn Hadházról kigurult a nehéz furmányos[3] szekér, ott látta őket a valóságban egy garád[4] szélén ülve.

A nagyobbik testvér ölébe vette a kisebbik szöszke fejét, s szeretettel simogatta:

– No, ne okoskodj. Kelj fel, és gyerünk még egy darabot. Ejnye, hogy tudtál te szaladozni odahaza! Hopsza, ugorj fel, kis öcsécském. Játsszunk lovasdit! Én leszek a nyerges, te leszel a rudas!

A kis fiú azonban bágyadtan eresztette le a fejét:

– Éhes vagyok, nem bírok – nyöszörgé. – Adj ennem!

– Itt nem lehet az útszélen. Hanem tápászkodj fel, menjünk odább, majd megsegít az istenke.

A kis fiú tágra nyitotta szürke szemeit.

– Messze lakik innen az istenke?

– Az isten mindenütt lakik.

– Hát akkor hova menjünk hozzá? Miért nem ad nekünk enni itt mindjárt?

– Óh, te kis csacsi… nem úgy van az!

E pillanatban zörrentek meg a furmányos szekér kerekei mögöttük. Dobosné kihajolt a gyékényernyő alól, és megösmerte a Veres gyerekeket.

– Hopphó! Álljon meg kend! Nini, ni, a jobbágy gyerekek! Hát csakugyan kikergettek benneteket? Égre kiáltó istentelenség! Nem tudom, elnézi-e az isten, mert őneki sok a gondja, de én ugyan el nem nézem. Nosza, ugorjatok fel szaporán a szekérre!

Maga mellé szedte a szegény árvákat, enni adott nekik a szeredásból[5] (hideg fokhagymás borjúpecsenye volt benne és pogácsa), a két gyerek jóllakott a szuszogásig, s azon módon elaludtak a rázós járművön, kezeiket egymás nyaka körül fűzve.

A derék asszonyság pedig, akinek a szíve megesett rajtuk, a plánumokat[6] szőtte magában, mialatt a szekér csendesen beérte Debrecen ismerős házait, hogy ő bizony fölneveli ezeket isten nevében. A saját fiait elvette tőle az isten, s ezeket adta helyettök. Legyen meg az úrnak az ő szent akarata.

Az öreg toronyban megkondult a szépen szóló debreceni harang, mintha „ámen” mondana rá, a szekér pedig begurult a Dobos-portára.

– Itthon vagyunk – szólt az asszonynéni, s felrázta a fiúkat. – Hogy hínak téged, fiacskám? – kérdé a kisebbiktől.

– Palinak.

– A te neved ezentúl László, el ne felejtsd. És a tied?

– Én Feri vagyok – válaszolta a nagyobbik.

– Ezentúl István leszel. Hej, Dobos! Hol vagy, Dobos? Micsoda rendetlenség az, hogy ki sem jössz elémbe.

A szegény Dobos bácsi előcsoszogott nagy lustán, mint a medve.

– No, mit bámulsz ide? Hát nem látja kegyelmed, hogy gyerekeket hoztam?

– Miféle gyerekeket? – kockáztatá félénken. – Ingyenes diákokat?

– Még annál is többet. Se apjuk, se anyjuk! Lacinak fogjuk hívni az egyiket, Pistának a másikat.

– No, már az valami! – kiáltá hivatalos örvendezéssel Dobos bácsi, s odalépvén, a két bámészkodó fiú mindenikének egy-egy barackot nyomott a fejére. – Jó kemény koponyájuk van, okos emberek lesznek!

Így jutott a két koldusdiák Dobos nénihez, s így lett, hogy a Dobos-portán újra az a két felejthetetlen kedves név hangzott: „Hej, Laci, Pista, hol vagytok? Laci, Pista, idejertek!”

A két gyereket a nemzetes asszony ruházta, vasárnaponkint ő maga fésülte, a fizetéses diákoktól a jobb falatokat titkon nekik adogatta, és mindezt csak azért, hogy mikor a napi dolga mellett a nagy bánata elalszik, azt a dévajkodó gyerekek lármája, meg a Laci, Pista név még jobban elringassa.

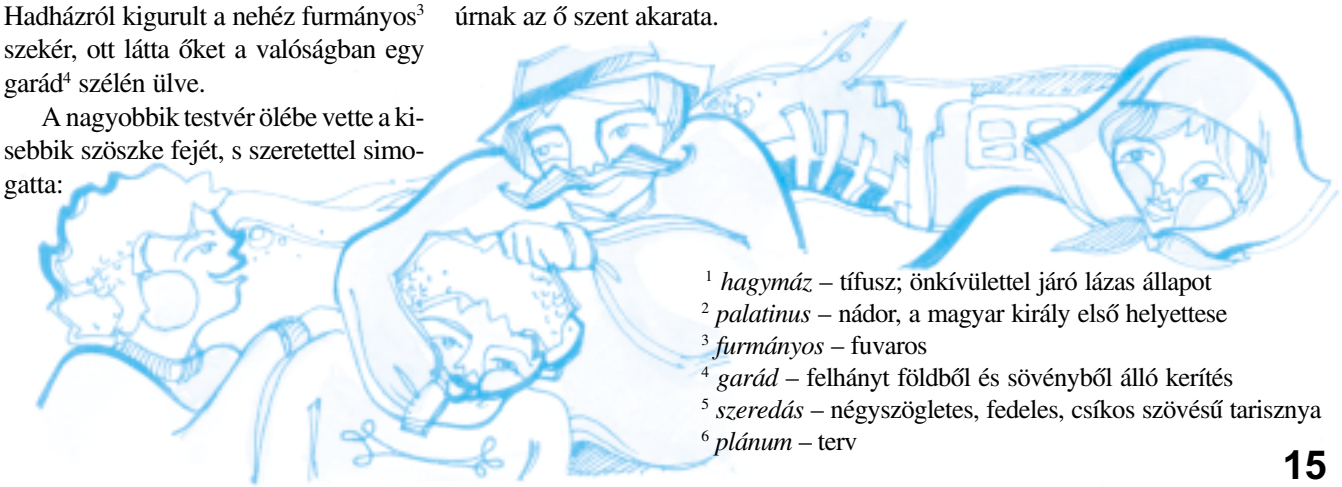

[1] *hagymáz* – tífusz; önkívülettel járó lázas állapot
[2] *palatinus* – nádor, a magyar király első helyettese
[3] *furmányos* – fuvaros
[4] *garád* – felhányt földből és sövényből álló kerítés
[5] *szeredás* – négyszögletes, fedeles, csíkos szövésű tarisznya
[6] *plánum* – terv

Számítógép-suli 47.

AZ ABLAK MENÜ

Új ablak

Ugyanannak a dokumentumnak különböző részeit nézhetjük, ha nyitunk egy új ablakot. Ha az egyik ablakban változtatunk valamit egy dokumentumon, a változást tükrözni fogja az összes olyan ablak, ami ugyanezt a dokumentumot tartalmazza. Amikor új ablakot nyitunk, az új ablak lesz aktív, és az összes többi nyitott ablak fölé kerül. A dokumentum mentését a több nyitott ablak nem befolyásolja.

Elrendezés

Úgy rendezi ablakokba az összes megnyitott dokumentumot, hogy az ablakok a Word képernyőjén nem takarják egymást (mozaik). Ezt a nézetet – többek között – az esetleg rejtett állapotban lévő ablakok megtekintésére, az egyes dokumentumok adatainak átvételére használhatjuk.

Felosztás

A parancs két ablaktáblára oszt fel egy ablakot. Az egérkurzor jelzi a felosztás helyét. A felosztás helyét a nyílbillentyűkkel, majd az **Enter** billentyű megnyomásával állíthatjuk be. Úgy is feloszthatunk két táblára egy ablakot, hogy kétszer kattintunk a függőleges gördítősáv tetején lévő osztócsúszkára (1. ábra).

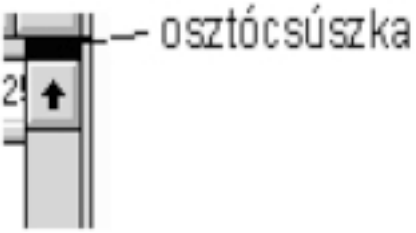

1. ábra

Felosztáskor a **Felosztás** menü neve **Felosztás vége** lesz. A felosztás megszüntetését itt valósíthatjuk meg. A menük alatt a megnyitott dokumentumok fájlnevei vannak felsorolva. Egy (megnyitott) dokumentumra úgy tudunk áttérni (anélkül, hogy be kellene zárni a másik dokumentumot), hogy a nevére kattintunk.

A Súgó (?) menü

A **Súgó** menüt a Wordben kérdőjellel (**?**) jelölik. Az első három menütétel a tényleges **Súgó** kategóriákat tartalmazza.

A **Példák** címszó alatt található a Word tankönyve.

A nap tippje menüpontja használható, de ki is lehet kapcsolni! Ha bekapcsolva hagyjuk, akkor minden indításkor egy hasznos tippet ad a program az alkalmazásához.

A **Terméktámogatás** pont alatt megtudhatjuk, hová fordulhatunk, ha segítségre van szükségünk a Word használatával kapcsolatban.

A **Névjegy** a szokásos információkon túl lehetőséget ad a **Rendszeradatok** megjelenítésére is (2. ábra). Ebben az ablakban a különböző kategóriák szerinti rendszerinformációkat tekinthetjük meg.

2. ábra

Pallay Dezső

Feladat

A 2007-es év Kodály-év. Milyen évforduló kapcsán emlékezünk a kiváló zeneszerzőre, népzenekutatóra, zenepedagógusra?

KÖRBENÉZŐ

Szent-Györgyi Albert

A paprikát mi, magyarok tettük híressé, bár e növény nem őshonos nálunk. A magyar kertészek nagy szeretettel és hozzáértéssel gondozták, nemesítették kedvenc fűszernövényünket, aminek eredményeként számos változatát sikerült kitenyészteni. A Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert pedig a paprika segítségével fedezte fel a C-vitamint.

Szent-Györgyi Albert 1917-ben szerzett Budapesten orvosi oklevelet, majd Európa több városában tanult biológiát, élettant, gyógyszertant, illetve fizikát és kémiát.

Az 1920-as évek végén ismeretlen anyagot fedezett fel a mellékvesében, amelyet hexuronsavnak nevezett el. Mindig is gyanakodott rá, hogy a vegyület a C-vitaminnal azonos, de mivel a vitaminokat szerinte enni kell elsősorban, ezért úgy gondolta, inkább a szakácsoknak kell vele foglalkozni, mintsem a tudósoknak.

Miután az angliai Cambridge-ben második doktorátusát is megszerezte, 1931-től újra Magyarországon dolgozott, és a szegedi tudományegyetemen növényekből próbálta kivonni a korábban felfedezett anyagot.

Végül a környéken termesztett paprikával folytatott kísérletei során kiderítette, hogy az említett hexuronsav tulajdonképpen tényleg létfontosságú. (A C-vitaminból, amit aszkorbinsavnak is nevezünk, naponta legalább 50-60 milligrammra van szüksége az egészséges szervezetnek.)

Ezt az általa felfedezett vitamint C-vitaminnak nevezte el.

Segítségével a paprikából kiinduló C-vitamin-gyártás módszerét is kidolgozták, ugyancsak Szegeden.

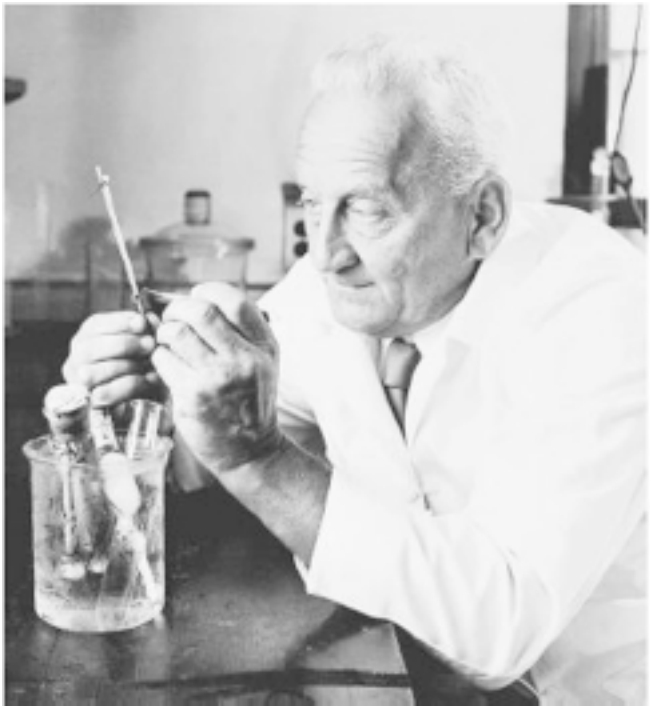

Nobel-díjas magyar orvos és kutató, a C-vitamin felfedezője (1893–1986)

A témakörben folytatott kutatásaiért 1937-ben kapott élettani-orvosi Nobel-díjat. 1947-től kezdve az Egyesült Államokban élt, és főként az izomműködés, a rosszindulatú daganatok, valamint más orvosi területen folytatott kutatásokat. Több amerikai egyetemnek volt igazgatója vagy professzora, a Szegedi Orvostudományi Egyetem 1970-ben vette fel a nevét.

Jó Pajtás, Vajdaság

A kakukk

Ősszel, a nagy vándorlás idején, költöző társaihoz hasonlóan, útrakél egyik leghasznosabb madarunk is, a kakukk.

Különcként többnejűségben vagy inkább többférjűségben él. Nem épít saját lakást, más madarak fészkébe csempész egy-egy tojást, de csak olyanokéba, melyek színben hasonlítanak saját tojásaira. Így is százfajta madár csapódik be vele, mert a kakukktojás hamarabb megreped mindegyik másnál, és a fióka első dolga kilökni nevelőszülői tojásait, akik aztán hajnaltól napestig etetik a rendkívül falánk fiókát. Ezért aztán gyorsan és nagyra nő, úgy, hogy sokszor kitölti a teljes fészket. 32-35 cm-re és 110-116 gramm súlyúra cseperedik, és mindezt a becsapott nevelőszülők a közeli gallyról figyelhetik.

Falánkságával nagy hasznot hajt az erdő- és mezőgazdálkodásban, mert olyan nagy szőrös hernyókat is elfogyaszt, amitől más madarak undorral fordulnak el. Testsúlya negyedével megegyező lárvát fogyaszt naponta, rendkívül ellenálló a szervezete, a rovarirtó szereket zsírszöveteiben felhalmozza. Ennek a következménye, hogy egyre kevesebb utód kel ki a tojásokból és csak nagy tojásszaporaságával tudja még ideig-óráig azt kiegyensúlyozni. Ezt kiegyenlítendő, az ember a védett madaraihoz sorolta a csélcsap kakukkot is.

Egy belemagyarázás, mely babonás tévhiten alapul, úgy tartja, hogy aki megszámolja, hányszor szólt a kakukk egyvégtében, az megtudja, hány nyarat ér még meg. Ennek semmilyen tudományos alapja nincs.

Galló Tibor, Szemfüles, Románia

C-vitamin télen-nyáron

A vitaminok nagyon fontos tápanyagok, elengedhetetlenek a szervezet számára. Bár nem termelnek energiát, szükségesek az ember életfolyamatainak zavartalan működéséhez. Ha a vitaminok hiányoznak a táplálékból, akkor úgynevezett hiánybetegségek alakulhatnak ki. De nemcsak a vitaminok teljes hiánya jár kóros következményekkel, hanem az is, ha ezeket az anyagokat a táplálék a szükségesnél kisebb vagy nagyobb mennyiségben tartalmazza. Mindezek miatt is nagyon fontos, hogy változatosan étkezzetek! A szervezet a vitaminokat nem tudja a megfelelő mennyiségben előállítani, ezért biztosítani kell azok pótlását.

A vitaminok hiánya fáradékonyságot, levertséget, rossz közérzetet, lecsökkent fizikai és szellemi tevékenységet eredményez. Ezek legtöbbször az egyoldalú táplálkozás következményei. Mivel a vitaminok kiürülnek a szervezetből, pótolni kell őket a megfelelő táplálékkal.

A C-vitamin a vitaminok között talán a legismertebb. Sokféle kedvező hatása miatt ezt fogyasztjuk leggyakrabban. Fontos szerepet játszik a fogak, a fogíny és a csontok egészségének megőrzésében. Növeli a szervezet ellenálló képességét, így az könnyebben küzdi le a betegségeket. Megakadályozza a fáradságot, növeli az életkedvet. Enyhíti a nátha súlyosságát és lerövidíti időtartamát.

A hiánya következtében fellépő betegség a skorbut. Régen a hosszabb tengeri utak alkalmával sok hajós esett áldozatul ennek a betegségnek, amelynek tünetei azonnal megszűntek, amikor a betegek a kikötőbe érve friss gyümölcsöt ettek. Napjainkban ez már igen ritka betegség.

A C-vitamin igazi tárházai a gyümölcsök és a zöldségek. Ez a vitamin érzékeny, könnyen elillan például a hőkezelés hatására. Célszerű inkább nyersen fogyasztani azokat a táplálékokat, amelyek a vitamint tartalmazzák. Ha gőzben vagy kevés folyadékban pároljuk ezeket az ételeket, jobban megőrzik vitamintartalmukat. Minél hosszabb ideig főzzük, és minél apróbbra daraboljuk őket, annál több tápanyag marad a főzővízben.

Természetesen a frissen szedett zöldségeknek, gyümölcsöknek a legmagasabb a C-vitamin-tartalma. Ezt úgy őrizhetjük meg leginkább, ha leszedés után gyorsan behűtjük. Sokan szeretik a kompótokat is. A gyümölcsök ilyenkor a főzőlével és a benne maradt vitaminokkal együtt kerülnek az asztalra.

Sokan úgy gondolják, hogy a téli hidegben az átlagosnál többet kell enni. Ilyenkor főleg nehéz, laktató ételeket eszünk, és kevesebb vitamint veszünk magunkhoz. Tény, hogy tavasszal és nyáron sokkal több gyümölcs és zöldség kapható. Ma már azonban télen is gondoskodhatunk vitamin-utánpótlásról, hiszen számos déligyümölcs (kivi, grépfrút, citrom) kapható nálunk is. Szerepeljen étrendetekben naponta zöldség vagy gyümölcs, teljes őrlésű pékáru, hús, tej és tejtermék, valamint heti 3-4 tojás! Ezzel biztosítjátok szervezetetek számára a megfelelő vitaminmennyiséget.

Szivárvány, Magyarország

Fonalpolip

Anyag- és eszközszükséglet: középvastag fonal, könyv, olló.

Elkészítés: A pamutfonalat tekerjük egy nagyobb könyv köré körbe annyiszor, hogy a könyvről majd levágva a polip 8 fonott lábának 3-3 ágához arányosan elegendő pamutunk legyen! Kössük össze jó szorosan a fonalakat az egyik végétől kb. 1 cm távolságban, majd ez alatt kb. 4-5 cm-re, ami a feje lesz! A többi pamutból 8 részre osztva készítsük el fonással a lábakat! Az arcát (szem, száj) hímzéssel alakítsuk ki!

Barkácsolj!

A mellékelt árnyképet nagyítsd fel tetszés szerint fénymásolással, majd vágd ki! Használhatod ezt is, de szebb és tartósabb, ha ezután egy fekete vastagabb kartonlapon tűhegyes ceruzával körberajzolod, és még egyszer kivágod. Nagyon szép ablakdísz lehet belőle. Még hatásosabb lesz, ha színes selyempapírból csíkokat vágsz, vagy még jobb, ha tépsz (ha szabálytalan, az egyáltalán nem baj), és ezeket vízszintesen a kép hátlapjára ragasztod, sorban egymás után. Egy kicsit fedjék egymást a csíkok, hisz a találkozásnál újabb színek alakulnak ki. A kintről jövő fényben szinte ragyogni fog, mint egy középkori festett ólomüvegablak.

Saját magad is kitalálhatsz, rajzolhatsz árnyképet.

Örömhír Magyarország

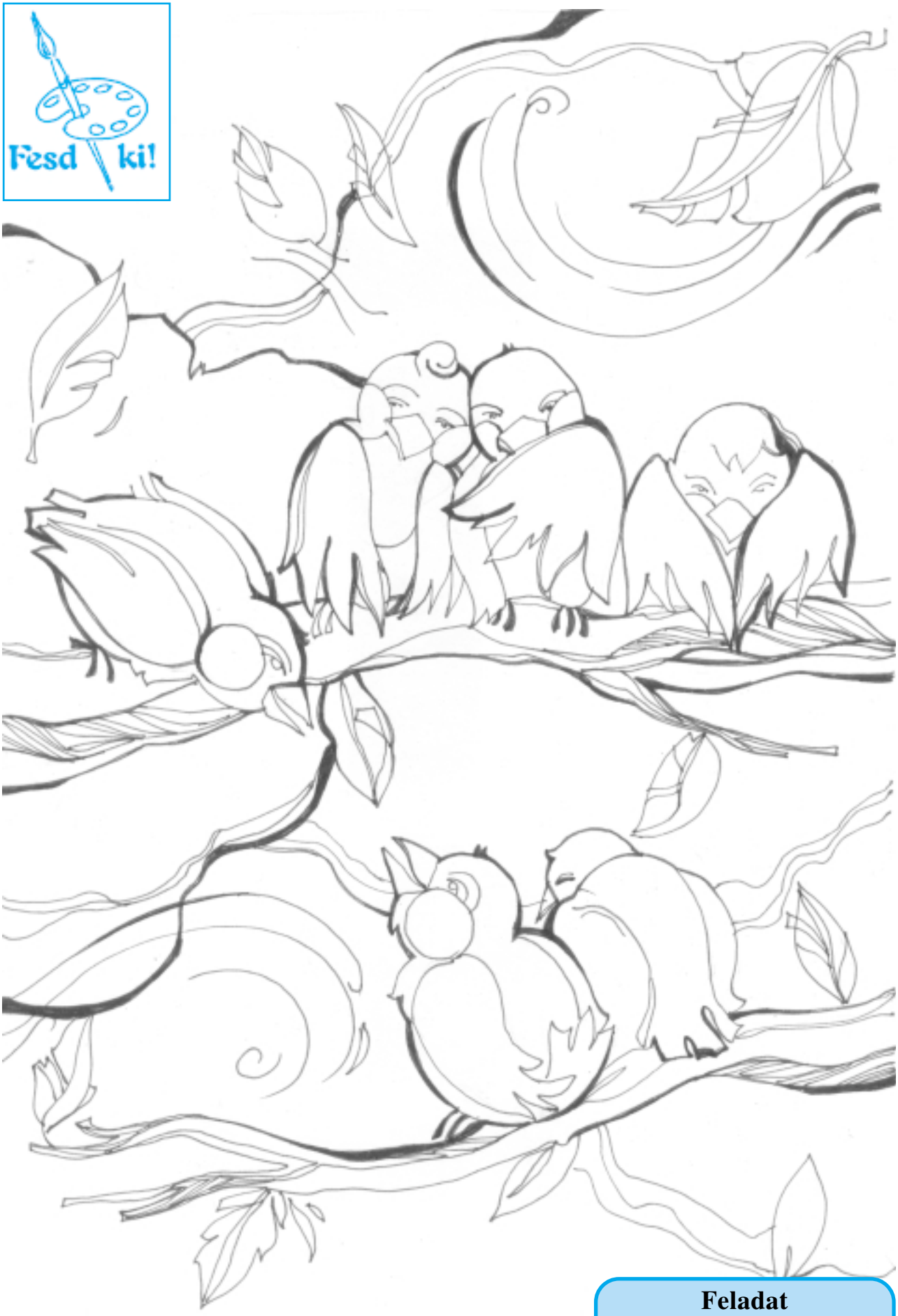

Feladat

Miért gyűrűzik a madarakat?

Többsejtű állatok

Több levelezőnk kérésére folytatjuk az állatvilággal foglalkozó sorozatunkat. Az egysejtűek és a gyökérlábúak bemutatása után a többsejtű állatokkal ismerkedhetünk meg.

TÖBBSEJTŰ ÁLLATOK

Prométheusz

Idézzük megint a régi görögök emlékét. De most nem a tudományt, hanem a költészetet. A monda szerint Prométheusz titán megszánta a nyomorúságban sínylődő emberiséget, és elhatározta, hogy az istenek akarata ellenére változtat sorsukon. Ellopta számukra a tüzet, és megtanította őket a szerszámok használatára. Büntetésül Zeusz, az istenek feje, odaláncoltatta a titánt a Kaukázus egy sziklájához, s egy saskeselyűvel tépette szét a máját. Az emberek azonban megőrizték a tüzet, s Prométheusz ünnepére minden esztendőben futóversenyt rendeztek Athénban. A titán emlékére szentelt oltár tüzén meggyújtott fáklyák lángját elvitték a kézművesek negyedébe, a kovácsok tűzhelyéhez. Így vált Prométheusz a tűz, a technika és az emberi felemelkedés minden végzettel dacoló szabadsághősévé a költészetben.

De ha tűzről, szerszámokról esik szó, s visszafelé pergetjük történelmünk emlékeit, a kovakőhöz érünk el. A kőkorszak emberének legfontosabb szerszámai kovakőből készültek, s ez az a kő, amelyet még a múlt században is tűz csiholására használtak. A költészet Prométheuszt teszi a tűz használatának és a szerszámkészítésnek kezdőpontjára, a tudomány a kovakövet.

A kovakő azonban nem közönséges kő, hanem legnagyobbrészt ősi kovaszivacsok megkövesedett váza. A kovaszivacsok a mosdószivacsok rokonai. Ismerkedjünk meg ezekkel a szivacsokkal.

SZIVACSOK

A szivacsok vázát kizárólag spongin alkotja, amitől az elengedett szivacs ismét visszanyeri alakját. E tulajdonsága miatt már régóta használják mosakodásra és tisztogatásra. Szerepet kapott az ember kultúrtörténetében is. Így pl. már Homérosz írja, hogy Héphaisztosz mosdószivaccsal mosta az arcát, kezét, nyakát, valamint mellét, Odüsszeusz házában pedig „sokszorosan átlyuggatott szivacsokkal” tisztogatták a padlót, az asztalt, valamint más tárgyakat. Már a Homérosz előtti időkben is kicsiny, festékoldatba mártott szivacsokkal mintázták a textíliákat, valamint a vázákat.

A későbbi évszázadokban a mosdószivacsot a gyógyászatban is alkalmazták a vérzés elállítására, a sebek tisztogatására, a zuhanyozásnál tisztálkodásra. A közismert mosdószivacs ma már főleg műanyagból készül, s az igazi mosdószivacs a maga szabálytalan lyukacsaival egyre ritkább. Néhány évtizede azonban még mindenütt mosdószivacsot használtak nemcsak mosdáshoz, hanem pl. táblák letörlésére is (innen származik a *„Spongyát rá!”* szólásunk is). Aki szemügyre veszi e rugalmas, lyukacsos, vízszívó, formátlan holmikat, nehezen hiszi el, hogy állatok vázát látja. S ha valaki tavak, folyók partján a vízbe nyúló falépcsőkön, a kiálló gerendákon szürke, nyirkos kérget talál, s megtudja, hogy e kéreg szivacs, százszor inkább hinné növénynek, mint állatnak. Pedig a szivacsok vízi állatok. S ha megismerkedünk velük, sok meglepetést tartogatnak számunkra. Minden szivacs, a legegyszerűbb is éppúgy, mint a legbonyolultabb, voltaképpen vízszűrő-berendezés. A víz apró lyukakon át árad beléje, s egy közös nyíláson át folyik ki belőle. A szivacsok szűrőtevékenysége nem lebecsülendő: egy 2-3 centiméteres darab naponta 20 liter vizet áramoltat magán keresztül.

A víz áramoltatásáról ostoros egysejtűek gondoskodnak ostoraikat mozgatva. A szivacs csatornáit ilyen sejtek bélelik. Kívülről a szivacsot lapos sejtek fedik, s ilyenek alkotják a csatornák kezdetét is, csak ezeknek az eleven kapuknak a közepén nyílás van. Ha valami baj van, a likacssejtek becsukják magukat, s ezzel megszűnik a vízáramlás. Itt tehát sejtek telepével állunk szemben, ahol munkamegosztás létesült a fedő és az ostoros sejtek között, ami két sejtréteg kialakulásához vezetett. A két sejtréteg között van a szivacs „testfala”, a sejtek által termelt egynemű anyag, rostokkal, kova,- mész-vagy szarutűkkel. Ez a szivacs váza. Ebben is találkozhatunk itt-ott sejtekkel: régi ismerősökre, az amőbákra emlékeztetnek. A szivacsok ostoros sejtjei különös „galléros” sejtek. A csatornákba sodródó élőlénytörmelék ezekbe a gallérokba kerül, s innen a sejtek belsejébe. Táplálékukat a galléros ostorosok átadják az amőbaszerű vándorsejteknek, ezek megemésztik és elszállítják mindenhová, ahol szükség van rá, pl. a fedősejteknek is, vagy esetleg elraktározzák. A vándorsejtek tevékenysége azonban nem áll meg e teljesítménynél. Ezekből lesznek átalakulással azok a sejtek is, amelyek a testfal vázát alkotják. S ha a faj szaporításáról kell gondoskodni, ismét a vándorsejtek alakulnak át megfelelően. Sokoldalúságuk valóban meglepő.

Illár Lénárd
(Folytatjuk)

Mese a Napról

Lapp népmese

Volt valaha a tenger partján egy nagy, sötét ország. Lakói soha nem láttak napvilágot. Fekete felleg borult ott a földre. Úgy is hívták: a Sötétség Országa.

Nagy nyomorúságban éltek az emberek a Sötétség Országában. Ámde az ország közepén kerek hegy emelkedett. A kerek hegyen sok-sok fa nőtt, egész erdőre való. Az erdő közepén nagy gerendaház állt. A házban meleg volt és minden földi jó. Szobáiban hetven fekete testvér lakott. Csak nekik volt a Sötétség Országában gerendaházuk. A ház körül karókerítés, amögött százezer iramszarvas legelészett.

Így ment ez ezer évig, majd még ezerig, és még a harmadik ezer esztendő is lepergett.

De egyszer – ki tudja, mikor – egy csodaszép iramszarvason nagytermetű ember érkezett a Sötétség Országába. Szakálla a térdét verte, s csillogott a szeme.

– Sötétségben éltek, barátaim, mivel nem ismeritek a Napot. Pedig van Nap, még ha senki sem látta is közületek.

– Mi lehet a Nap? – csodálkoztak az emberek.

A fekete testvérek haragra gerjedtek.

– Ostobák vagytok, kunyhólakók! Hogy is lehetne olyasvalami ezen a világon, amit még senki sem látott? Ez a csaló csak azért jött, hogy megbolondítson benneteket.

Élt a kunyhólakók közt egy büszke, délceg ifjú. Ő megkereste a szakállas öreget.

– Mondd meg, hol találhatnék egy darabka Napot? – kérte.

– Sokat kell fáradnod, amíg megszerzed – felelte a bölcs. – Kérj minden kunyhólakótól egy-egy hajszálat, és ezekből fonj egy kosarat.

Összeszedte a hajszálakat, s hetven nap és hetven éjjel fonta a parányi kosarat. Mire elkészítette, ereje, bölcsessége megnövekedett.

– A kosár elkészült. Hogyan juthatnék egy darabka Naphoz? – szólt magában.

Alighogy kimondta, a bölcs ifjú előtt megjelent egy csodaszép iramszarvas, és elvágtatott vele mohán át, mocsáron át, fekete tavak fölött. Az iramszarvas egyenest a Nap felé vágtatott. Nekifutott a Napnak. Bársonyos szarvával megdöfte, mire a Napból levált egy darabka, és egyenest az ifjú kosarába esett.

Otthon a fekete testvérek ki akarták ragadni kezéből a kosarat. De a kunyhólakók a védelmére keltek.

– Nem adjuk a kosarat! – kiáltották.

Ekkor hirtelen felpattant a kosár fedele, és kiröppent az első napsugár. A fekete testvérek mind elégtek, hamvaik belehulltak a lápba. A kunyhólakók lelkesen bámulták az eget.

– Most már látjuk és tudjuk, hogy van Nap. De ez csak egy kis darabja! Hogyan szerezzük meg az egész Napot?

A bölcs ifjú így szólt hozzájuk:

– Menjetek a fekete fivérek házához, és hajtsátok ide az iramszarvasokat.

A kunyhólakók felültek a szarvasok hátára, és addig vágtattak, amíg elértek a Naphoz.

– Nem féltek a tűztől? – kérdezte a bölcs ifjú.

– Nem félünk semmitől. Csak mondd meg, hogy szerezhetnénk meg a Napot.

– Nyílt szívvel vágtasson mindenki a Nap felé, és fogadjon be a szívébe egy-egy sugarat.

A kunyhólakók sebesen vágtattak a Nap felé. Mindegyikük szívébe jutott egy-egy lángsugár. A százezer szív egyszerre átforrósodott.

– Most állítsátok sorba az iramszarvasokat!

Így is tettek. A Nap lesiklott az égről, és rátelepedett az állatok szarvára. És útnak indult százezer iramszarvasán a százezer kunyhólakó, és az iramszarvasok vigyázva vitték szarvuk hegyén a Napot.

Azóta ott izzik a tundra fölött. A tavak kéklenek, kék vizükben halásznak a kunyhólakók. A mocsarak helyén tarka virág, selymes fű sarjad. Végtelen erdők susognak a tenger partján.

A bölcs ember pedig él és meg nem hal soha, mert ő szerezte meg a Napot a kunyhólakóknak.

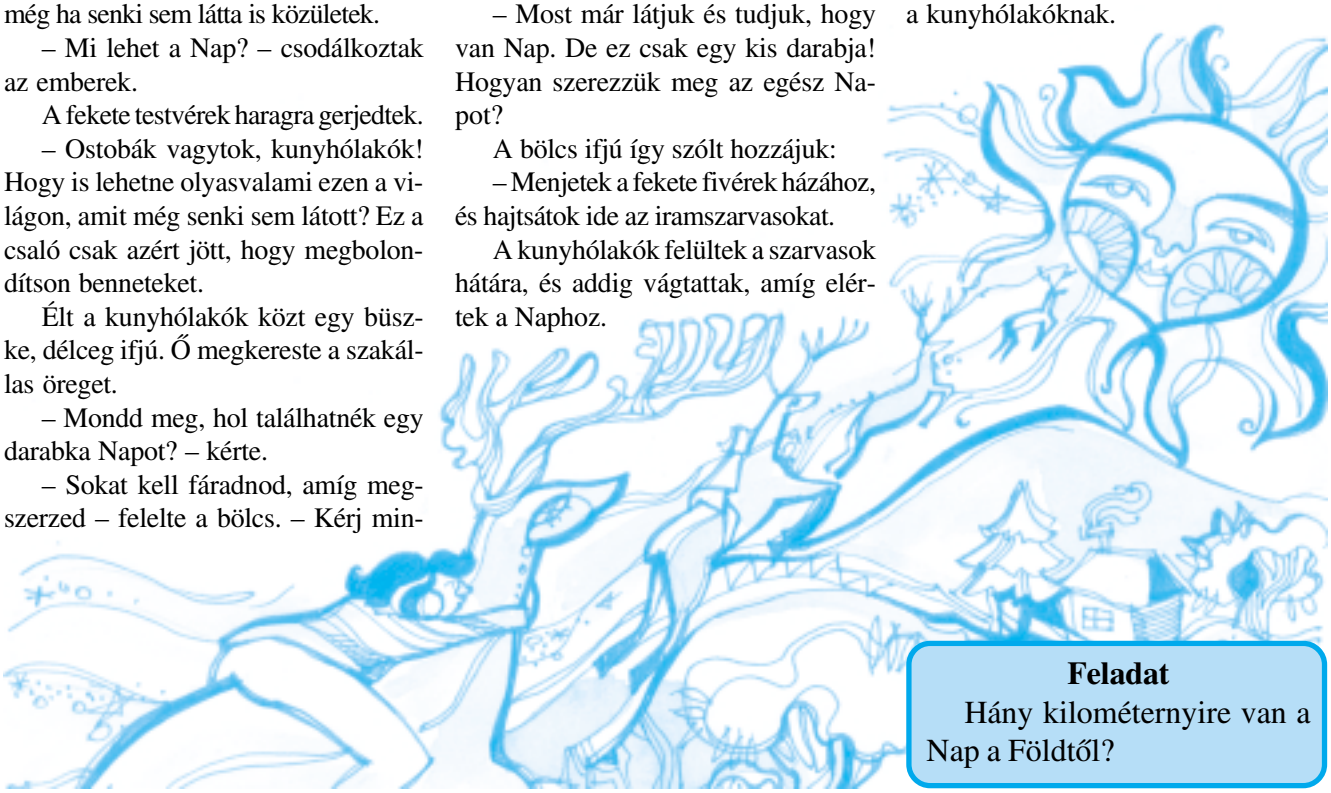

Feladat

Hány kilométernyire van a Nap a Földtől?

Az okos medve

Oszét népmese

Összegyűltek egyszer az állatok egy magas hegy lábánál, és azon vitatkoztak, melyikük okosabb. Mindegyikük magát tartotta a legokosabb állatnak az egész erdőben. Sehogyan sem tudtak megegyezni.

– Én vagyok a legokosabb – mondta a vaddisznó, és túrni kezdte agyarával a földet.

– Nem, én okosabb vagyok! – kiáltott a farkas fogát csattogtatva.

– Ész dolgában velem senki sem veheti fel a versenyt! – rikkantott a róka, s bozontos farkával a földet csapkodta.

Azután a nyúl is, a szarvas is, a zerge is beleszólt a vitába. Veszekedtek, kiabáltak, de egyik sem tudta meggyőzni a másikat.

Egyedül csak a medve hallgatott. Félrehúzódva üldögélt, és úgy tett, mintha semmiféle veszekedést nem is hallana; magában azonban jót nevetett a veszekedőkön.

Végül az állatok hozzá fordultak:

– Hát te, medve! Te miért hallgatsz? Te talán ostobább vagy mindenkinél?

A medve így szólt:

– Mit vitatkozzunk vég nélkül? Tegyünk próbát!

– Jó, de hogyan? – kérdezték egyszerre az állatok.

– Aki holnap reggel elsőnek látja meg a nap sugarait, az a legokosabb – mondta a medve.

– Rendben van! – egyeztek bele az állatok. – Legyen úgy!

Másnap reggel, még virradat előtt, ismét összegyűltek a hegy tövében. Sorjában leültek a fűre, keletnek fordulva, ahonnan a napnak fel kellett tűnnie.

Csak ültek mozdulatlanul, a szemüket kimeresztették, jaj, nehogy elmulasszák a napkeltét, a nap első sugarait! Mindegyik bízott abban, hogy ő látja meg elsőként a felkelő napot.

A medve azonban most is mást csinált, mint a többiek. Háttal fordult keletnek, s a hegy hótól fehérlő csúcsára figyelt.

– Ó, te ostoba! – nevettek az állatok. – Hová bámulsz? Elment tán az eszed, azt sem tudod, merre van kelet?

A medve nem válaszolt semmit a gúnyolódásra, hanem tovább figyelte a hegycsúcsot.

Nemsokára pirosodott az ég alja, a hajnal kezdte eloszlatni az éjszakát. Az állatok még a lélegzetüket is visszafojtották – a sűrű erdő mögül most bocsátja ki aranyos sugarait a nap.

S egyszerre hirtelen, mint egy havasi kürt, elbődült a medve:

– Ott a nap! Ott van, látom a sugarait! – és a hegycsúcsra mutatott.

Az állatok odafordultak, és látták ám, hogy bár a nap még nem bújt ki az erdők mögül, aranyló sugarai már ott szikráztak a hegycsúcs csillogó haván.

A medve örömében táncra perdült:

– Nos, ki az ostoba? Ti vagy én? Ki látta meg először a napot?

Mit volt mit tenni, be kellett látnia a vaddisznónak is, az ordasnak is, a zergének is, az óvatos nyúlnak is, a gyors lábú szarvasnak, de még a ravaszdi rókának is, hogy a medve látta meg először a napot, és ő a legokosabb valamennyiük között.

Feladat

Novemberben a mi vidékünkön kb. hány órakor kel fel a Nap?

Miért?

Miért látszanak kék erek a kezünkön?

Az erek vékony csövek, az egész testet behálózzák. Az erekben kering a vér. A szívből indulnak, egyre kisebb ágakra oszlanak, és a legapróbb részeidhez is eljuttatják a vért. Aztán újra egyre nagyobb ágakba gyűlnek össze, és visszatérnek a szívhez. Ahol közel vannak a bőrhöz, ott átlátszanak. Megfigyelheted a kezeden!

Tudod-e, hogy

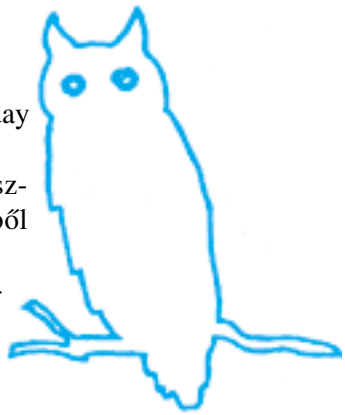

a) az első elektromos motort Michael Faraday találta fel 1821-ben?
b) a lakásokban, utcákon és gyárakban használt villamos energia hatalmas erőművekből érkezik?
c) az erőművek elégetett szén vagy olaj hőjének, a folyók erejének vagy az atom energiájának felhasználásával állítanak elő villamos energiát?
d) a városokban a vezetékek a föld alatt mennek az egyes házakhoz?
e) a villanyégőben egy különleges fémből készült spirálon keresztül folyik az áram?
f) a fém úgy felforrósodik, hogy fehér izzásával fényt ad?
g) az első villanyégőt Thomas Alva Edison készítette 1879-ben?

Kukta Peti, Kukta Panni

Nem csak lányoknak!

Süssünk pizzát!

Készítsünk pizzatésztát. 8 minipizzához 1 kg liszt, egy fél liter langyos víz, 3 dkg élesztő (vagy egy zacskó élesztőpor) és 5 dkg só szükséges. Kézzel jól dolgozzuk ki a tésztát, és hagyjuk pihenni legalább egy órán keresztül. Ezután osszuk 8 egyenlő darabra, formáljunk belőlük a két kezünk közt kerek lapokat, szélükön kis peremmel. Tegyünk rá szeletelt paradicsomot, gombát, sonkát, ízesítsük pici sóval, kakukkfűvel vagy oregánóval, szórjuk meg reszelt sajttal! Süssük körülbelül 10 percig előmelegített, forró sütőben.

Jó étvágyat!

Jeles évfordulók Magyarország történetéből

Október 6.

Az aradi vértanúk

1849. október 6-án csapott le az osztrák császári megtorlás első nagy hulláma az 1848–49-es forradalom és szabadságharc elfogott katonai és polgári vezetőire. Október 6-án – a bécsi

forradalom és Latour osztrák hadügyminiszter halálának első évfordulóján – Pesten kivégezték gróf Batthyány Lajost, az első felelős magyar kormány miniszterelnökét. Aradon pedig ugyanezen a napon 13 katonai vezetőt – 12 tábornokot és egy ezredest –küldtek a halálba. A tizenhárom aradi vértanú nevét minden magyarnak illik ismernie, ezért a rájuk való emlékezésként álljon itt a nevük: **Aulich Lajos**, **Damjanich János**, **Dessewffy Arisztid**, **Kiss Ernő**, **Knezich Károly**, **Lahner György**, **Lázár Vilmos**, **Leiningen-Westenburg Károly**, **Nagysándor József**, **Pöltenberg Ernő**, **Schweidel József**, **Török Ignác** és **Vécsey Károly.**

A miniszterelnök és az aradi vértanúk a tetteikkel és mártírhalálukkal örökre beírták nevüket a magyar történelembe.

Kárpátalján október 6-án külön megemlékezünk báró Perényi Zsigmondról, a szabadságharc vértanújáról.

James Cook

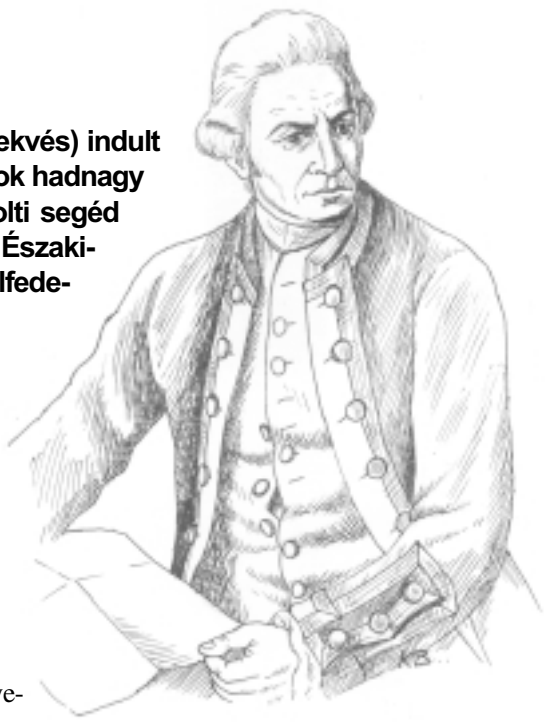

1768 nyarán egy kis vitorlás hajó, az Endeavour (Törekvés) indult el Angliából a Csendes-óceán felé. Kapitánya James Cook hadnagy volt, aki nemrég még skót földműves gyermekeként bolti segéd volt, majd kilenc évig szénfuvarozással foglalkozott az Északi-tengeren, hamarosan pedig a világ egyik legnagyobb felfedezőjeként fogják emlegetni.

Egy szédületes karrier

Cook karrierjének a kezdetét a Királyi Haditengerészetbe való belépése jelentette. Hamarosan már hajóskapitányként segített kiűzni a franciákat Kanadából, melyről minden addiginál pontosabb térképet készített. Befolyásos pártfogóinak – elsősorban Sir Hughpallisernek és Lord Sandwichnek, az admiralitás vezetőinek – köszönhetően 1772-ben III. György angol király őt bízta meg annak a déltengeri expedíciónak a vezetésével, amelynek célja a Vénusz Nap előtti áthaladásának megfigyelése, titkos feladata pedig új földek feltérképezése és birtokbavétele volt. A csillagászati megfigyeléseket Tahiti szigetén sikeresen elvégezték. De a három évig tartó expedíció eredményei ennél sokkal jelentősebbek voltak: Cook megállapította a hollandok által felfedezett Új-Zéland szigetjellegét, feltérképezte Ausztrália keleti partvidékét és bebizonyította, hogy a középkortól állandóan kísértő nagy déli szárazföld, a Terra Australis nem létezik. A kérdés végleges tisztázására hamarosan egy újabb expedíciót szereltek fel a Déli-sark irányába. A második utazás során Cook kapitány számos csendes-óceáni szigetet fedezett fel (például a Húsvét-szigetet, az Új-Hebridákat stb.), mindenki másnál messzebbre hatolt délre és sok területet nyilvánított a Brit Birodalom részévé. Egy évvel hazatérése után Cook ismét vitorlát bontott a Csendes-óceán felé. Egyik célja az volt, hogy megtalálja a Csendes-óceánról az Atlanti-óceánra nyíló legendás északnyugati átjárót. A Csendes-óceán északi részének felkutatása után délnek fordult, hogy az általa felfedezett Sandwich-szigeteken (a mai Hawaiin) töltse a telet. Ám ezúttal rosszul döntött.

Egy isten halála

Cook kapitány emberséges természetének köszönhetően általában jól kijött a helyi lakosokkal. A szigetlakók majdnem mindig barátságosan fogadták. A hawaiiak például istenként fogadták a szigetükre visszatérő tengerészt, Lono istenük reinkarnációját látva benne. Ám a hosszú utazások felőrölték Cook idegeit, s míg korábban szemet hunyt a szigetlakók által elkövetett lopások fölött, ezúttal keményen lépett fel ellenük. Miután a bennszülöttek elkötötték hajója egyik csónakját, a kapitány fegyveres matrózokkal indult annak visszaszerzésére. Amíg a szigetlakókkal tárgyalt a faluban, a hajóról tüzet nyitottak a bennszülött kenukra, s az egyik törzsfőnök életét vesztette. A parton álló Cook azonnal a hajók felé fordult, hogy kezével *„Tüzet szüntess!”*-t vezényeljen. Ez a humánus gesztus okozta a vesztét. Hátulról tőrrel ledöfték, majd a vízbe fojtották. Testét a bennszülöttek feldarabolták, részben megették, részben elégették. Néhány nappal később matrózai visszaszerezték a nagy felfedező testének maradványait és tisztességesen eltemették.

Sírja a mai napig látható a tengerparton, ahol életét vesztette.

Kész Barnabás

Tudod-e?

Mi a közös a szendvics és a Hawaii-szigetek között?
Az előbbinek Lord Sandwich, az admiralitás első lordja, Cook támogatója adta a nevét, aki azért rendelte az ételt, mert vonakodott otthagyni a kártyaasztalt. Róla nevezte el Cook az általa felfedezett és később átkeresztelt Hawaii-szigeteket is.

Mely hajókkal indult Cook három expedíciójára?
Az első utazáson az Endeavour (Törekvés), a másodikon a Resolution és az Advanture, a harmadik expedíción a Resolution és a Discovery vett részt.

Időkerék

1728 – James Cook születése
1755 – Cook jelentkezik a Királyi Haditengerészetbe
1750–1760 – részt vesz Kanada feltérképezésében
1768–1771 – Cook első expedíciója
1772–1775 – a 2. expedíció
1776–1780 – a harmadik utazás
1779 – Cook halála

Postabontás

Szerkeszti:
Kovács Erika

Hüvelyk Matyi és társai

Az *Irka*-levelek között egy nagy méretű borítékra bukkantunk. A címzettek az *Irka*-olvasók, a feladó lapunk nyomdája: a PoliPrint Kft.

A boríték két kifestő-mesekönyvet rejtett: a *Hüvelyk Matyi*t és *A farkas és a hét kecskegidá*t. A jól ismert meséket kiszínezhető rajzok illusztrálják. A kiadó a könyv megjelentetésével azokra a gyerekekre gondolt, akik olvasni is, rajzolni is szeretnek.

Ha érdekel az igényes, szép kiadvány, érdeklődjetek a PoliPrint Kiadónál: Ungvár, Turgenyev u. 2., tel. 8-222-30070

A 2007/1. szám megfejtései

17. oldal: Április elsejére jellemző az egész napi bolondozás, viccelődés, a barátok megtréfálják egymást, a bolondok napjának is nevezik.

20. oldal: Az irókázás a tojásfestés egyik módja. Forró viasszal mintát rajzolnak a tojásra, ami rászárad. Ezután az így előkészített tojást festékbe mártják, és ahol a viasz van, ott a festék nem fogja be a tojást. Így szebbnél szebb hímeseket lehet készíteni.

22. oldal: Kubában spanyol nyelven beszélnek.

23. oldal: Korea Délkelet-Ázsiához tartozik.

29. oldal: Ki festette a legszebb hímes tojást? Nyuszi Nándi festette.

A tizenkettedik????????????????????????????????

Matek Marci feladata: az édesanya 39, az édesapa 39, Lili 9 éves, Matek Marci pedig 13 éves.

Juj, de könnyű! A megfejtés a *vihar*.

Mi hiányzik? A hárombetűs szó *a tár*, a fűszernövény a *tárkony*.

Nyerteseink: Banga Melánia (Szalóka), Stercli Szabina, Barabás Anzséla, Vovkanics Laura és Fehér Brigitta (Aknaszlatina), Orosz Éva (Dercen), Juhász Dóra, Béres Bianka (Rát).

Kahlik Zoltán
9 éves, Beregszász

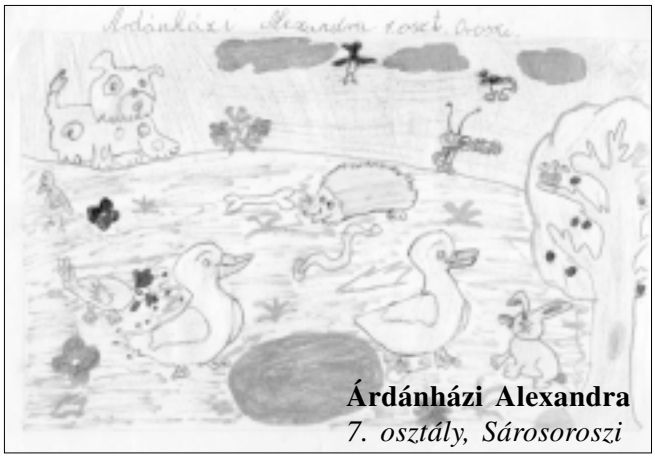

Árdánházi Alexandra
7. osztály, Sárosoroszi

Ki ír nekem?

Levelezni szeretnének

Molnár Cintia Petronella (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Béke u. 13.) 9 éves. Szeme színe kék, haja világosbarna. Szeret görkorcsolyázni. Gyűjti a képeslapokat és a szalvétákat. Korban hozzá illő lányok leveleit várja.

Juhász Dóra (Ungvári járás, 89433 Rát, Petőfi u. 95.) 11 éves. Szeret rajzolni, zenét hallgatni, kerékpározni. Gyűjti a képeslapokat és a matricákat. 11-12 év körüli lányok leveleit várja. Ígéri, hogy minden levélre válaszol.

Katona Emília (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Tábla u. 6.) 9 éves. Kedvenc időtöltése a táncolás, a rajzolás, a zenehallgatás. Kitűnő tanuló. 8-12 éves lányok és fiúk leveleit várja.

Molnár Ágnes (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Tábla u. 13.) Kedvenc időtöltése a rajzolás, a zenehallgatás. Kitűnő tanuló. 8-12 éves lányok és fiúk leveleit várja.

Bódi Klaudia (Ungvári járás, 89434 Nagygejőc, Béke u. 20.) 8 éves. Kedvenc tantárgya az olvasás, gyűjti a szalvétákat és a levonókat, szeret rajzolni.

Básta Veronika (Ungvári járás, 89500 Csap, Ifjúsági u. 17.) 10 éves. Szeret olvasni, rajzolni és zenét hallgatni. Kedvenc órája a magyar nyelv és az „Én és Ukrajna”. 9-11 éves lányok leveleit várja. Ígéri, minden levélre válaszol.

Emese és Tádé

A kis nyúlcsalád az erdőben lakott. Nagy békességben és szeretetben éltek. A bokrok és fák menedéket nyújtottak az állatoknak. Minden állat boldogan élt itt. Ám boldogságuk csak akkor lett volna felhőtlen, ha nem jártak volna vadászok az erdőben.

A nyúlcsalád kora reggel kelt fel, hogy érkezzenek betakarítani a termést, ugyanis ősz volt. Nagyon szorgalmasan dolgoztak. Apjuk – akit Vincének hívtak – tolta a talicskát. Anyjuk – kinek neve Adél volt – szedte a sárgarépát. A kis Emese és Tádé pedig a talicskába rakta, így hamar ment a munka. Apjuk meg is dicsérte őket:

– Ilyen jó gyerekekkel öröm dolgozni!

– Hát engem meg sem dicsérsz? – kérdezte nyúlmama.

– Jaj, dehogynem! Téged is megdicsérlek, drága feleségem! Nagyon ügyes vagy, Adélkám!

A gyerekek nagyot nevettek, de folytatták a munkát. A kis raktárban gyűlt a sok sárgarépa, de hirtelen nagy felleg borította be az égboltot.

Közben apjuk megállt Bölcs Bagollyal beszélgetni.

– Nem jelentettek nagy vihart? – kérdezte.

– Jaj, dehogynem! Azért jöttem, hogy titeket is figyelmeztesselek. Mindenkinek be kell mennie a házába, és erősen bezárni az ajtót és az ablakokat, mert nagy vihar közeleg. Megyek is, mert még Bencééknek is szólnom kell.

– Köszönjük, hogy szóltál, Bölcs Bagoly!

Bölcs Bagoly erre már nem válaszolt, már a magasban repült. A nyulak bementek a házba, és úgy tettek, ahogy az erdő bírója – Bölcs Bagoly – mondta nekik.

Erősen fújni kezdett a szél, és nagyon esett az eső. A kisnyulak féltek. Anyjuk odament hozzájuk, s így nyugtatta őket:

– Mi a baj? Nem kell félnetek semmitől! Ez csak egy kis eső. Apátok és én mindentől megvédünk titeket. Na, halljátok, ne reszkessetek! Ha akarjátok, főzök egy kis sárgarépa-főzeléket.

– Igen, mami, akarjuk!

Anyjuk, mielőtt kiment volna a konyhába, így szólt a férjéhez:

– Már én is kezdek félni, annyira esik az eső, és az odúnk beomolhat.

– Nem tudom, ki kellene-e mennünk. Szerintem várjunk még egy kicsit, hátha elcsendesedik! – javasolta a férje.

Nyúlmama megfőzte a főzeléket és kitette hűlni, majd szólt gyermekeinek és férjének:

– Gyermekeim, gyertek ebédelni, és te is gyere, drágám!

Mire megebédelt a nyúlcsalád, el is állt az eső.

– Folytathatjuk a munkát, mivel a sárgarépával készen vagyunk, a káposzta és a karalábé következik.

– Apucikám, én nem akarok most dolgozni, mert holnap iskola, és tanulnom kell! – mondta Emese.

– Rendben, gyerekek! Ti most bent maradhattok és tanulhattok – mondta az anyjuk.

A két szülő kiment dolgozni, a gyerekek pedig bent tanultak. Emese idősebb volt, mint Tádé, ezért mindig ő ellenőrizte a matematika házi feladatát.

– Jaj, Tádé, neked 6+2-1=5-tel?

– Igen.

– Tádé, 6 csoki meg 2 csoki az 8 csoki!

– Hol a csoki? – kérdezte Tádé.

– Tádé, én csak példának mondtam. Folytatom: 8 csoki – 1 csoki, az nem 5 csoki, hanem 7 csoki!

Emese kijavította Tádé házi feladatát, és amikor befejezték a tanulást, játszani kezdtek. Játék közben ugráltak, és a nyirkos föld az ajtónál beomlott. Nagyon megijedtek. Kiabálni kezdtek. A szülők nem hallották a gyerekek kiabálását. Amikor végeztek, be akartak menni, de nem tudtak. Anyjuk így kiabált nekik:

– Nyulacskáim, gyermekeim, jól vagytok? Nincs semmi bajotok?

– Mama, mama, jól vagyunk, de beomlott az ajtó, mit csináljunk?

– Ássátok el előle a földet! Odabent van egy ásó és egy szemétlapát, próbáljátok meg azzal! – javasolta az apjuk.

A gyerekek sokáig dolgoztak, míg elhányták az ajtó elől a sok földet. Amikor bementek a szülők a házba, tanakodni kezdtek, hogy mit csináljanak.

– Szerintem költözzünk el! Nem szeretném kockára tenni a gyermekeim életét! – javasolta a kis nyuszik anyja.

– Én is úgy gondolom. Gyerekek, csomagoljatok!

– Miért, apukám, miért? Szeretünk itt lakni, és a mi hibánkból omlott be az ajtó, mert tanulás után ugráltunk.

– Szóval ez történt! Akkor másként látjuk apátokkal a dolgot! Itt maradunk, de ti 3 nap szobafogságot kaptok, és kérjetek bocsánatot! – utasította őket anyjuk.

– Bocsánat! – mondták egyszerre.

Édesapjuk megjavította az ajtót, és mire végzett, a nap újra kisütött, és olyan meleg lett, mint nyáron. Így a nyúlcsalád háza jól kiszáradt, és nem fenyegette őket semmi veszély. Betakarították a termést, és boldogságban éltek egész télen.

Balogh Henrietta
7. oszt., Zápszony

Kotló és kánya

Kiolvasunk egy „kotlót” és egy „kányát”.

A többi játékos oszlopban áll, közel egymás háta mögött, úgy, hogy mindenki az előtte álló csípőjét fogja mindkét kezével.

A kotló a sor elejére áll, a mögötte álló sor a csibék. A kotló kinyújtott karral védi a csibéit a kányával szemben. A kánya a kotlóval szemben áll, és meg akarja fogni a csibéket. A kánya minden támadó mozdulatát a kotló éberen figyeli és igyekszik elhárítani.

Ha a kánya ugrik valamerre, ugyanarra ugrik a kotló is. A csibék sem maradnak mozdulatlanok, hanem úgy kanyarognak, hogy ne férjen hozzájuk a kánya.

Akit a kánya mégis elcsíp (megérint), az fogoly lesz, és kilép a sorból.

A kánya csak oldaltámadással rabolhat csibét, mert a kotló karjain átnyúlva a támadás érvénytelen.

Híres ember

Kiválasztunk egy játékvezetőt.

Játékvezető: Mondj 3 számot 1 és 30 között!

Egy játékos: 3, 15, 7.

Játékvezető: Akkor nézzük meg egy könyv 3. oldalán a 15. sor 7. betűjét!

Egy játékos: *b* betű!

Játékvezető: Híres embert kell mondani mindenkinek *b*-vel!

A játékosok sorban próbálnak 1-1 híres embert mondani: Bartók, Bercsényi, Bizet, Balassi, Beethoven stb.

A már elhangzott nevet ismételni nem lehet. Aki nem tud mondani, kiesik.

A játék kezdete előtt megállapodhatnak abban a játékosok, hogy nemcsak a nevet mondják, hanem egy-két szóval megjelölik közelebbről is, hogy kiről van szó, külföldieknek a nemzetiségét is megmondják. (Bartók Béla zeneszerző, Bercsényi Miklós kurucvezér, Bizet francia zeneszerző, Balassi költő, Beethoven német zeneszerző stb.)

Azt is előre tisztázni kell, hogy a megadott betűvel külföldi híres embernek a családnevét lehet mondani, keresztnevét nem. Vagy a megadott betű az írást kövesse, ne a kiejtést. Pl. Churchill (csörcsill) a *c* betűnél mondható, Eötvös az *e* betűnél stb.

Zsákbamacska

Egy zsákba, dobozba különféle ajándékokat helyezünk úgy, hogy mindenkinek jusson. Lehet az rossz cipő, kefe, rongy, szivacs, spárga, dugó, krumpli, szög, rossz bögre stb.

A játékvezető állítja össze a zsák tartalmát, majd mindenki hozzájön, és kivesz egy ajándékot. Amikor kivette, az a feladata, hogy megköszönje és elmondja, mire fogja használni. Ez a rövid beszámoló minél eredetibb, szellemesebb, tréfásabb legyen.

A játékvezető a játékosokkal együtt dönti el, hogy ki szerepelt legjobban.

Mi hiányzik?

Ugyanazzal az értelmes, hárombetűs szóval egészítsd ki a következő betűcsoportokat úgy, hogy azok is értelmesekké váljanak.

BÁ…	…KOS
FIN…	…ZSA
MO…	…TA
BÚ…	…NA
KÁN…	…ZÍT

Betűrejtvény

JEJEJEJEJE

Játék a betűkkel

Mindkét betűhíjas szó egy-egy, a gyümölcsösben végzett őszi munkát rejt. Egyiknél a magánhangzók potyogtak ki, a másiknál a mássalhangzók. Pótold őket!

1. SZ…R…T…L…S
2. …IÓ…Á…Á...

Szóegyenletek

Az alábbi szóegyenletekbe helyettesítsétek be a szavakat úgy, hogy az egyenletek helyesek legyenek!

VÉGTAG + FOHÁSZ = KALAPSZÉL

MADÁR SZÁJA + VÁGYAKOZÁS = KELLEMETLEN ESEMÉNY

Tanévkezdő vicc

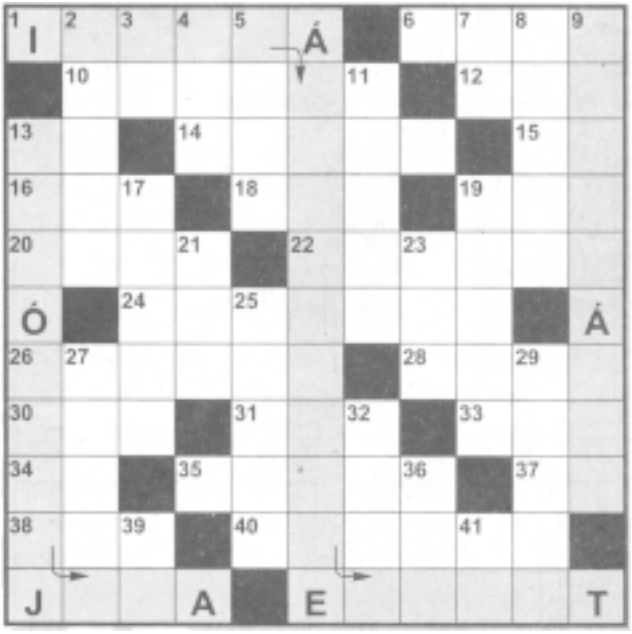

Két ismerős szülő beszélget:

– Hallom, közös iskolai korrepetálásra járatod a fiadat, hogy meg ne bukjon.

– Igen.

– Na, és ragadt rá valami?

– Vízsz. 1., függ. 9., 13. – hangzik a válasz.

Vízszintes: A vicc csattanójának kezdete. 6. Kislányok játékszere.10. Csúcseredmény. 12. Borít, takar. 13. Végtelen rét! 14. Szétmázol.15. Kicsinyítő képző, a *-ke* párja. 16. Helység Pécstől nem messze. 18. Jégen, dinnyén vágják. 19. Sűrű pára. 20. Színházi rendező (László) 22. …szájjal csodálkozva (bámul). 24. Mellettem széthint. 26. Gábor egyik beceneve. 28. A völgybe jut. 30. Az Uzor (régies férfinév) becézett alakja. 31. Főnévképző, a *-zat* párja. 33. Dániához tartozó sziget (ALS). 34. Ezen a napon. 35. Cserépkályhát felújít. 37. Feltéve. 38. Loncika. 40. Spanyol légiforgalmi társaság.

Függőleges: 2. Becézőből önállósult női név. 3. Azonos zenei hangok. 4. Norvég, kambodzsai és spanyol autók jelzése. 5. Lágy hangnem. 7. Az alumínium vegyjele. 8. Sebet pólyál. 9. A csattanó második része. 11. Súlyt kínos pontossággal mér. 13. A csattanó harmadik, befejező része. 17. Igazolt máshollét. 19. Kettős ázsiai állam. 21. Erre a helyre. 23. A *-től* ragpárja. 25. Becézett Eszter. 27. Annak aljához. 29. … érte; nagyon szereti. 32. Kelet-ázsiai pénz- és súlyegység. 36. Krisztus előtt, röv. 39. Belső hiba! 41. Középen kiül!

Beküldési határidő: 2007. ????????? ?.

Tündérujjak

Gyöngyfűzés

Pók

Páros sorok: háta
Páratlan sorok: hasa

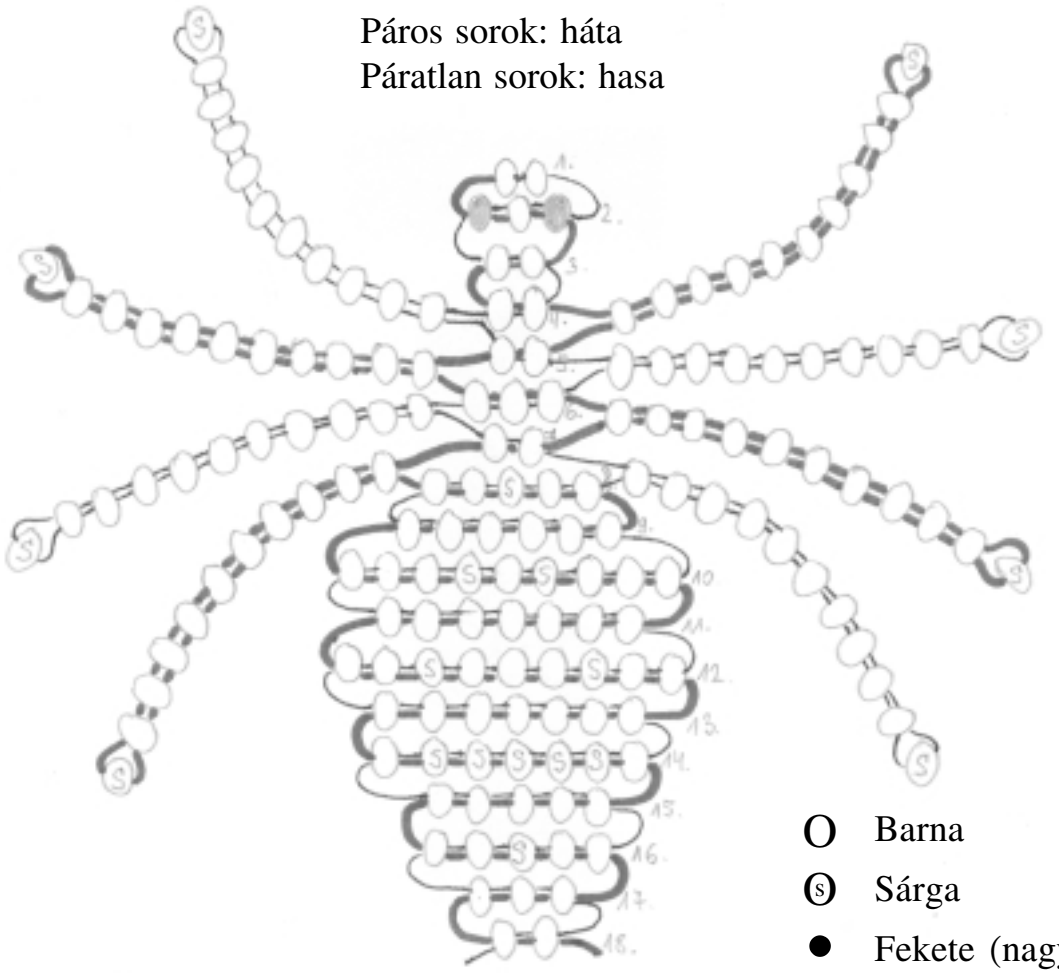

O Barna
Ⓢ Sárga
● Fekete (nagyobb)

Hozzávalók:

Barna és sárga kásagyöngy, a szemekhez 2 db nagyobb fekete gyöngy, 70 cm damil vagy drót.

Az ábra alapján fűzzük az 1. sortól. A lábakat a 4. sor után kezdjük el úgy, hogy 10 szem barna gyöngy után egy 1 sárgát fűzünk, és a barna szemeken visszabújva ugyanazzal a szállal elérünk a következő sorig. Ezt négyszer ismételve haladunk tovább a 18. sorig. A végén elcsomózzuk a szálakat.

Tartalmas időtöltést, jó szórakozást kívánok!

Gabóda Éva

Weöres Sándor:

Vonuló vadludak

Hótalan a tél,
barnazöld a rét,
a szürke égen
vadlibák sötét
gyöngysora lendül –

Lassan rúgatják
íves szárnyukat,
nyújtják nyakukat –
nézd az árnyukat:
ott fut a lápon –

Messze kékségbe
mártják csőrüket,
tág űrbe lengő
vadliba-sereg
gágog az égen –

Tamkó Sirató Károly:

Késő ősz

Kimentem én az erdőre…
És akkor?
Ráléptem egy rőzsetőre…
És akkor?
A rőzsető felsikoltott …
És akkor?
Ősz fedte be az égboltot…
És akkor?
Fázik majd a hátad tája…
És akkor?
Bújj a medve bundájába…
És akkor?
Nem fázol majd nagy fagykor!

Szilágyi Domokos:

Eső

Láncos-lobogós,
ez a makk kopogós,
hazafut a mókus,
ha az ég zokogós.

Ázik a tölgy is,
fürdik a völgy is,
halkan muzsikál
künn az esővíz.

Kis matematikus

Tudod-e, hogy mit jelentenek a következő fogalmak, és mi a jelük a matematikában?

EGYENLŐ, jele: =

TÖBB, jele:

KEVESEBB, jele:

Számolj és tedd ki a rajzok közé a megfelelő jeleket!

Folytasd a rajzot!

A róka, a bagoly, meg a szarka

Népmese

Egyszer volt egy bagoly. Az a bagoly fészket rakott egy nyírfa tetejére. Három bagolyfiókája volt neki. Megy a nyírfa alá a róka: „Bagoly, tum, tum, dobd le egyik fiókádat, tum, tum: ha felmászom, mind megeszem, tum, tum; dobd le egy fiókádat, tum, tum!”

A bagoly sír, sír, ledobja egyik fiókáját. A róka elhurcolja a tó partján végig és felfalja.

Másnap reggel ismét megy a róka a bagolyhoz: „Bagoly, tum, tum, dobd le egyik fiókádat, tum, tum; ha felmászom, mind megeszem, tum, tum; és ha lekúszom, megeszem, tum, tum, ha a fát levágom, megeszem, tum, tum; dobd le egyik fiókádat, tum, tum!”

A bagoly sír, sír és ledobja. A róka felkapja és elmegy, lehever a tó partján és felfalja.

A bagoly csak ül és sír keservesen. Hát jön egy szarka: „Mit sírsz, te bagoly?” – kérdi a szarka. – „Hogyne sírnék – mondja a bagoly –, jön a róka és azt mondja: „Bagoly, tum, tum; dobd le egyik fiókádat, tum, tum; ha felmászom, mind megeszem, tum, tum; és ha lekúszom, mind megeszem, tum, tum; ha a fát levágom, megeszem, tum, tum; dobd le egyik fiókádat, tum, tum!” Mondja a szarka: „Nincs keze, hogy fölmásszék és megegye, nincs fejszéje, hogy kivágja a fát; mit eteted a rókát fiókáiddal?”

A szarka elrepült.

Másnap reggel jön ismét a róka: „Bagoly, tum, tum; dobd le egyik fiókádat, tum, tum; ha felmászom, mind megeszem, tum, tum; és ha lekúszom, mind megeszem, tum, tum; ha a fát levágom, megeszem, tum, tum; dobd le egyik fiókádat, tum, tum!” Mondja a bagoly: „Miért dobnám neked oda a fiókámat? Nincs kezed, hogy felmásszál és megegyed, nincs fejszéd, hogy kivágd a fát, két fiókám csalással úgyis már torkodba esett.” Mondja a róka: „Lámcsak a szarka fecsegett!” Mondja és lemegy, elmegy a tó partjára, lefekszik s úgy fekszik ott, mintha meg volna halva.

Jön a szarka a rókához, s szól a szarka: „Szemed zsírja látszik, combod zsírja látszik!” Közeledik a szarka a rókához, szemébe akarja vágni a csőrét; a róka megragadja a szarkát. Szól a róka a szarkához: „Miért fecsegtél a bagolynak?” „Hát hogyne mondanám meg?” – szól a szarka. Mondja a róka: „Agyonütlek!” Felel a szarka: „Ha ütsz is, nem halok meg: ha rám tapodsz is, mégsem halok meg; de ha megfogsz három farktollamnál fogva és korhadt fatőkéhez vágsz, csak akkor halok meg.”

A róka megfogta három farktollánál fogva és minden erejéből odavágta, a farka kiszakadt, a szarka továbbrepült. A rókánál csak a farka maradt. Szól a szarka: „Rászedtem a rókát hátulról, hátulról szedtem rá a rókát.”

S ezzel vége a mesének.

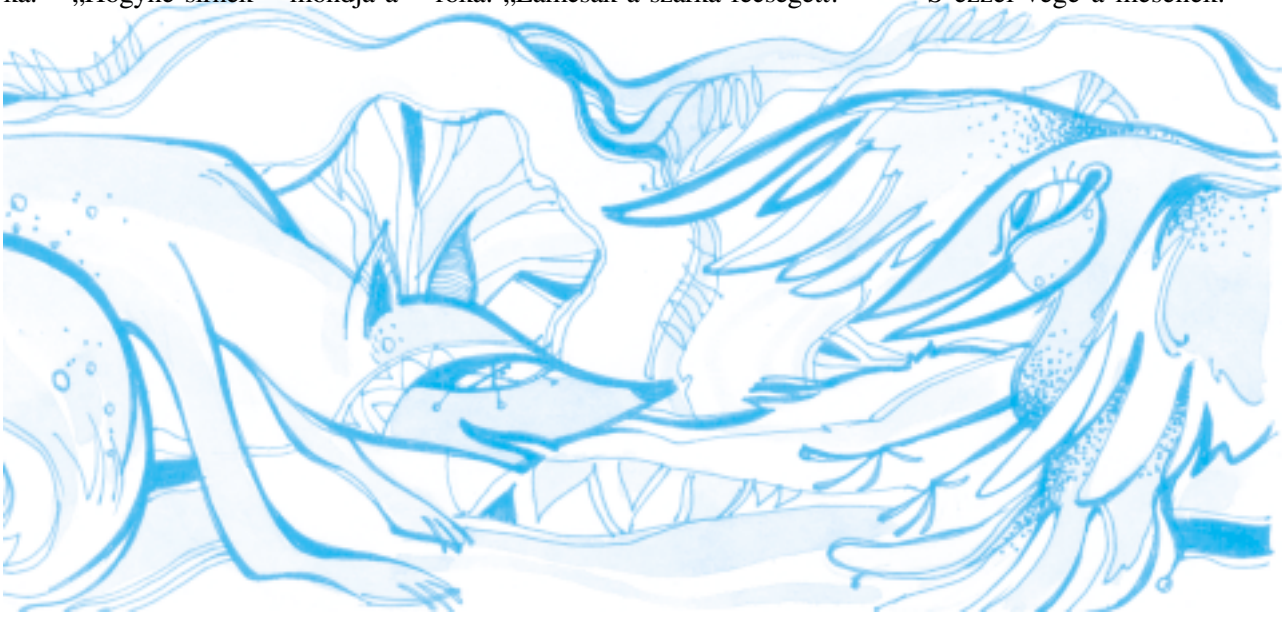

Pomponjátékok